

IL PENTATEUCO

VOLGARIZZATO E COMMENTATO

DA

SAMUEL DAVIDE LUZZATTO

CON

INTRODUZIONE CRITICA ED ERMENEUTICA

OPERA POSTUMA

Vol. I. — GENESI

10 - Mikez

PADOVA

Premiata Tipografia edit. F. Sacchetto

1871

מא

י (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַת־יָמַיּוֹם וּפְרָעָה חָלָם
 וְהִנֵּה עֹמֵד עַל-הַיָּאֵר: (ב) וְהִנֵּה מִן-הַיָּאֵר
 עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיָּאת בִּישָׁר
 וְהִרְעִינָה בְּאָחוּ: (ג) וְהִנֵּה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת
 עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיָּאֵר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת
 בִּישָׁר וְתַעֲמֹדָנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל-שִׁפְתַי הַיָּאֵר:
 (ד) וְתֹאבְלָנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה וְדָקוֹת
 הַבִּישָׁר אֵת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת יָפֹת הַמְרֹאָה
 וְהַבְּרִיָּאת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה: (ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנֵית
 וְהִנֵּה י שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אַחַד
 בְּרִיָּאוֹת וְטָבוֹת: (ו) וְהִנֵּה שִׁבְעַת שְׂבָלִים דָּקוֹת

XLI

(1) Ora, in capo a due anni interi, Faraone sognava, e parevagli di stare presso al Nilo. (2) E che dal Nilo salissero sette vacche, belle a vedersi e di corpo pingue, e pascolassero per l'erba palustre. (3) Che poi altre sette vacche salissero dietro a quelle dal Nilo, brutte a vedersi e di corpo magro; le quali si rimanessero presso alle (prime) vacche sulla riva del Nilo. (4) Indi le vacche brutte a vedersi e di magro corpo divorassero le sette vacche belle a vedersi e grasse. E Faraone si svegliò. (5) Indi addormentatosi, sognò nuovamente, e parevagli che sette spiche grasse e belle si alzassero in un medesimo gambo. (6) E poscia sette spiche sottili, e aduste da forte vento, spuntassero dietro di quelle.

(א) שנתים ימים: שתי שנים שלמות מיום יציאת ער המשקים מבית הסהר, והנה היה חלוס פרעה ביום לידתו, ולפיכך היה חושש לו הרבה, והאמין כי מן השמים בא לו לתועלת כל עמו. דיאור: Jaro בלשון מגרי כהר, והוא כילום. שנה: נקרא כן הזמן הכולל כל תקופות השנה, זרע וקציר וקור וחם וקיץ וחדף, כי משנה לשנה הקור והחם והימים הארוכים והקצרים חחרים וצאים פעם שנית. (ב) באצו: מלש מצרית, ענינה העשב הגדל באגס. (1) ושדופות קדים: שהכתה אותם רוח מזרחית

וְשִׂדְרֹפֶת קָדִים צְמָחוֹת אַחֲרֵיהֶן: (ח) וַתְּבַלְעֵנָה
 הַשִּׁבְלִים הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשִּׁבְלִים
 הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלֵאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהִנֵּה
 חֵלוֹם: (ט) וַיְהִי בְּבִקְרָל וַתִּפְעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח
 וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-
 חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת-חֵלְמוֹ וְאִין-
 פוֹתֵר אוֹתָם לְפְרָעָה: (י) וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים
 אֶת-פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת-חֲטָאֵי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם:
 (יא) פְּרָעָה קָצַף עַל-עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֹר
 בַּיִת שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֲפִים:
 (יב) וַנְּחַלְמָה חֵלוֹם בְּלֵילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא
 אֵישׁ בְּפִתְרוֹן חֵלְמוֹ חֵלְמוֹ: (יג) וַיִּשֶׁם אֶתְנוּ נָעַר
 עַבְדֵי עֶבֶד לְשֵׁר הַטְּבָחִים וַנִּסְפָּר-לוֹ וַיִּפְתָּר-
 לָנוּ אֶת-חֵלְמוֹתֵינוּ אֵישׁ בְּחֵלְמוֹ פִּתְרֵ: (יד) וַיְהִי

הנאה מערב וכוש, והיא אדמת ומשתתת התנזלות במזרים ונא"י, ככתוב ורוח הקדים
 הונוש פריה (יחזק' י"ט י"ב) הלא כנעת זה רוח הקדים חִיבֵשׁ (שם י"ז י'), והעיד
 עובר ארקות ימים Thevenot (שהיה בשנת 1660) כי במזרים אכל Cairo מתחלת
 חדש Aprile עד משך חמש יום בקירוב כושנות רוחות רעות ומזיקות, והימים ההם
 נקראים חִיבֵשׁ: (ו) וייקץ פרעה והנה חלום: עכשו הקיץ וכאלס חלום, ולא חלם
 עד באותו הלילה (ר"דק). (ח) ותפעם רוחו: לשון קשקוש וכדבר, וזוהו פעמון,

(7) E le spiche sottili ingojassero le sette spiche grasse e piene. Indi Faraone destatosi, ebbe fine il sogno. (8) Ora, alla mattina, trovandosi lo spirito agitato, mandò a chiamare tutti i maghi dell' Egitto, e tutt' i suoi savj. Faraone narrò loro il suo sogno, ma non vi fu chi gliel' interpretasse. (9) Il capo dei coppiieri parlò a Faraone, con dire: I miei mancamenti io debbo oggi rammemorare. (10) Faraone si è sdegnato contro i suoi servi, e mi pose in custodia in casa del capo dei carnefici; me (dico), ed il capo dei panattieri. (11) Ed io e colui femmo in una medesima notte un sogno, ciascheduno un sogno di particolare interpretazione. (12) Ivi era con noi un giovine ebreo, servo del capo dei carnefici; e noi gli narrammo, ed egli c' interpretò i nostri sogni, dando ad ognuno un' intepretazione analoga al suo sogno. (13) Ora, co-

גם פעם שהוא לדעת קנת הסדן שזכים עליו. **דרטומי מצרים**: לדעת קלער' מן חור שענינו בארמי ובורי ראה, ועוס כמו אטם, רואה הנעלמות והנפוכות; ולדעת בוארט מן רטן שענינו לחיטה ודבור בלחש; ולדעת אחרים (ואחריהם רמב"מ) מן חרט, שבו היו חורטים ורושמים על האבנים הניזורים העומדים להם נמקוס כמינה, והכבנים והמכמים לבדם היו מניכים הכמינה היא הנקראת hieroglyphica כל' קיקיה קדושה, וכן געז' תרגם Zeichendenter, Bilderschrift Kenner, והוא מוסיף כי ככון הדבר שיהיה עיקר המלה מלשון מזרים, ושהיבדודים שבו אותה מעט ועשו אותה מלה עברית משרש חרט; ולענין תכונת המלה והוראתה בל' מזרים Jablonski אומר שעיקרה Erthom או Erson שענינו עושה פלא, דעת Ignatius Rossi שעיקרה Karethorm שהוראתו שחר הסודות; ונרדך היודע. ואין פותר אותם לפרעה: לא היה מי שידע לפתור אותם לפרעה להכאתו ולהכאת עמו, כי זה הוא מה שיהי פרעה מנבא, שיניכו מתוך תלמו דבר העתיד לבא על עמו ושיועיל למזרים היותו נבא בערם יבוא, כי היה מאמין כי לא למנס שלח לו האלהים את התלומות ההם, ובפרט ניום לידתו, אלא להזכירו על דבר שיועיל לו ולעמו אם ידעוהו ויהוה ממנו; שאם אין אתה אומר כן, מי מעב אותם מאחור לו פתרון ככל העולה על רוחם? ולפי זה יובן למה נכנס יוסף לתת ענה למלך, כי זה אמנם היה המנבא, לא לידע העתיד, אלא לידע אותו כדי להשמר ממנו וכמו שכתבתי בנ"ה תק"פ עמוד 200, והנה הכתוב אומר והספר פרעה להם את תלמו בל' יחיד, כי בנחת תלום אחד הוא, אבל הפרטומים היו מושיגים שהם שני תלומות, ולא היו יודעים לפתור אותם, לכך כתוב ואין פותר אותם בל' רבים. בר"ש כ"י שזכיר כתוב: «כתרגומו ומטרפא רחמיה כמו צינים טרופות מקשקשת וכו'». (יא) א"ש

כַּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ בֶן הָיָה אֹתִי הַשֵּׁיב עַל כְּנִי
 וְאֹתוֹ תִּלְהֶ: (מ) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהַ וַיִּקְרָא אֶת-יֹוסֵף
 וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחַלֵּף שְׂמַלְתּוֹ וַיָּבֹא
 אֶל פְּרַעֲהַ: שְׁנֵי (מז) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל-יֹוסֵף חֲלוֹם
 חֲלַמְתִּי וּפְתַר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ
 לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אֹתוֹ: (מ) וַיַּעַן
 יֹוסֵף אֶת-פְּרַעֲהַ לֵאמֹר בְּלַעֲרֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה
 אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעֲהַ: * (מ) וַיְדַבֵּר פְּרַעֲהַ אֶל-יֹוסֵף
 בְּחֻלְמֵי הַנְּנִי עַמֹּד עַל-שֵׁפֶת הַיָּאֵר: (מ) וְהִנֵּה
 מִן-הַיָּאֵר עֹלֹת שִׁבְעַ פְּרוֹת בְּרִיאֹת בְּשָׂר
 וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעֵנָה בְּאָחוּ: (מ) וְהִנֵּה שִׁבְעַ
 פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן רֵלוֹת וְרַעוֹת
 תֹּאֵר מְאֹד וְרַקוֹת בְּשָׂר לֹא-רִאִיתִי כַּהֲנָה
 בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: (ס) וַתֹּאכְלֵנָה הַפְּרוֹת
 הַרְקוֹת וְהַרַעוֹת אֶת שִׁבְעַ הַפְּרוֹת הַרְאֵשְׁנוֹת

כפתרון חלומו חלמנו: עיין למעלה ס' ה'. (יד) ויגלח: המזכיר לא היו מגלים
 זקן חלל לחבל (ראו' בשם הירודוט) לפיכך כשיגלח יוסף מניח האסורים הוֹרֵךְ לגלח;

(* שני לספרדים

m'egli c'interpretò, così accadde: me, egli [Faraone] rimise nel mio posto, e colui appiccò. (14) Faraone mandò a chiamare Giuseppe, il quale fu tostante tratto dalla fossa, e si rase, e si cangiò di vestiti, e andò da Faraone. (15) Faraone disse a Giuseppe: Ho fatto un sogno, e non havvi chi l'interpreti; ed io intesi dire di te, che udito un sogno, sai interpretarlo. (16) Giuseppe rispondendo a Faraone, disse: Non più! Iddio rivelerà ciò che possa contribuire al benessere di Faraone. (17) Faraone disse a Giuseppe: Nel mio sogno parevami di stare sulla riva del Nilo. (18) Ed ecco che dal Nilo salivano^e sette vacche di corpo pingue e di belle forme, e pascolavano per l'erba palustre. (19) Ed ecco altre sette vacche, che salivano dietro di quelle, misere, di bruttissima figura, e di corpo smunto: simili alle quali non ne vidi d'altre brutte in tutta la terra d'Egitto. (20) E le vacche smunte e

זם אפשר לפרש ויגלת על גלוח השער. ויגלח: יוסף הוא הפועל והפעול הוא השער או הזקן, ע"ד ואלו מנלחין במועד (ח"ק פרק ג'), ומסייע לזה האתחא שחת הנור, כי הפעלים ויגלת ויקרא ויריטוהו, הנושא בהם זולת יוסף, והפעלים ויגלת ויחלף ויבא, הנושא בהם יוסף; ואף אם לא גלח עצמו בידיהו, רק אחרים גלחוהו, יאמר עליו שגלח או שהתגלת. (טו) לפתור אותו: ותפתור אותו כהרגום אנקלום והוא על דרך אשר ברא אלהים לעשות. (יו) בלערי: המפרשים פירשו הי"ד לכתיב (sine me) וכ"ל שאין הי"ד כתיב, אלא בלעדי הוא הכפרד, וכמוהו בלעדי רק אשר אכלו הנערים (ברא' י"ד כ"ד). וענין המלה בל-עד, בל-עוד (עד כמו עוד, כמו עד זה מדבר, איוב א' י"ח), כלומר לא עוד, אל תדבר עוד, אל תשכחי עוד; וכן בלעדי רק אשר אכלו הנערים, לא עוד, לא אקח דבר אחד מכל אשר לך רק אשר אכלו וגו'. אלהים יענה את שלום פרעה: הודעה הנאה מן האל נקראת ענייה, כמו מה עכך ה' (ירמיה כ"ג ל"ח), וראו' וגעז' אחרים כי באמרו יענה את שלום פרעה קודם שיאמע הקלוס, וכבר היה אפשר שיהיה פתרונו לרעה, התליק אליו דבורו; ול"כ כי באמת דבר, כי גם אם יהיה ענין הקלוס לרעה הנה לכך בא הקלוס כדי שיוכל להשמר מן הרע העתיד לבא עליו, מה לשלום פרעה. (יט) רקות: יבשות, ומהו ריק. דברי ר"ש ז"ל כאן קטין, כי לא נמצא רקות מוזן מכתב, ובר"ש כ"י שנידי כך הוא הלשון: ורקות נשר, לשון חסר, כל רקין שנתורה חסרין נשר; וכ"ל מלת נשר ע"ס, וכונת

הַבְּרִיָּאת: (כא) וּתְבֹאֲנָה אֶל־קַרְבְּנָה וְלֹא נֹדַע
כִּי־בָאוּ אֶל־קַרְבְּנָה וּמְרִיאֵיהֶן רָע כַּאֲשֶׁר
בַּתְּחִלָּה וַאֲיִקֻץ: (כב) וַאֲרָא בַחֲלָמִי וְהִנֵּה יֹשְׁבַע
שְׂבָלִים עֹלֵת בְּקִנְיָה אַחַד מִלְּאֵת וְטָבוֹת:
(כג) וְהִנֵּה שִׁבְעַת שְׂבָלִים צְנֻמוֹת דַּקּוֹת שְׂדֵפוֹת
קָדָים צְמֻחוֹת אַחֲרֵיהֶם: (כד) וַתְּבַלְעֵן הַשְּׂבָלִים
הַדַּקָּת אֶת שִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים הַטָּבוֹת וַאֲמַר
אֶל־הַחֲרֻטָּמִים וַאֲיִן מַגִּיד לִי: (כה) וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף אֶל־פְּרַעֲהַ חֵלוֹם פְּרַעֲהַ אַחַד הוּא אֶת
אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הַגִּיד לְפְרַעֲהַ: (כו) שִׁבְעַת
פְּרָת הַטָּבֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים
הַטָּבֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה חֵלוֹם אַחַד הוּא:
(כז) וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעֵת הָעֹלֵת
אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים
הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדָים יִהְיוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעֵב:
(כח) הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר
הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת־פְּרַעֲהַ: (כט) הִנֵּה
שִׁבְעַת שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבְעַת גְּדוֹל בְּכָל־אָרֶץ

.brutte divoravano le prime sette vacche grasse. (21) E queste entrate nel loro ventre, non si conosceva che entrate fossero nel ventre loro, conservando l'aspetto brutto come prima. Allora mi svegliai. (22) Indi io vedeva nel mio sogno sette spiche piene e belle, che si alzavano in un medesimo gambo. (23) Ed ecco sette spiche secche, sottili, e aduste da forte vento, che spuntavano dietro di quelle. (24) E le spiche sottili ingojavano le sette spiche belle. Io (io) dissi ai savj, nè vi è chi me ne dia la spiegazione. (25) Giuseppe disse a Faraone: Il sogno di Faraone non è che uno. Iddio ha indicato a Faraone ciò ch'egli è per fare. (26) Le sette vacche belle sono sette anni, e le sette spiche belle sono sette anni: il sogno non è che uno. (27) E le sette vacche smunte e brutte che salivano dietro di quelle, sono sette anni; e le sette spiche vuote, aduste da forte vento, saranno sette anni di carestia. (28) Appunto com'io diceva a Faraone, Iddio ha fatto vedere a Faraone ciò ch'egli è per fare. (29) Ecco, sette anni son per venire, di grande abbondanza in tutta la terra d'Egitto. (30) E dopo quelli sorgeranno sett'anni di carestia, tale che l'abbondanza verrà del tutto dimenticata nella terra

ר"שי על מלת רק שהיא תמיד למעט ולהורות חסרון. (כא) קָרְבָּנָהּ: מן קָרְבָּנָהּ, כמו לַבְּדֵהוּ, והוא ע"ד לשון ארמית. (כג) צְנוּמוֹת: ר"שי פירש (ואחריו ראז') מן נכמא בנרמי סלע, ואולי שרש נכס כמו נכס, ענין נכוס, וקריב לשרש נכס ג"כ נחק, אשר מחכו עדים נחקים, מנחמק ופס לו, כלן לשון התכונות ויונש. (כד) מַגִּיד: מלשון מגידי המידה (אופטים י"ד כ"ט). (כה) הַלֹּם פִּרְעָה אֶחָד הוּא: הדבר הנרמז בשני התלומות אינו אלא אחד (רמ"במן), ואינו אלא הלום אחד שנכפל להורות על מהירות קיומו, כמפורש למטה פסוק ל"ב (יוסף ירא). (כו) יָדְרוּ שִׁבְעָה שְׁנֵי רַעֲב: ולא אמר כן נפרות הטובות יהיו שבע שני שבע, כי הרעב הוא העיקר, כי לכך נא הלום, למען יוכל פרעה להגיל עמו מן הרעב; אבל אם היה יוסף מחמיל

מִצְרַיִם: (ל) וְקָמוּ שִׁבְעַ שְׁנֵי רָעַב אַחֲרֵיהֶן
 וַנִּשְׁכַּח כָּל־הַשִּׁבְעַ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכֹלָה הָרָעַב
 אֶת־הָאָרֶץ: (לא) וְלֹא־יָוָדַע הַשִּׁבְעַ בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי
 הָרָעַב הֵהוּא אַחֲרֵי־כֵן כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד:
 (לב) וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל־פְּרַעְה פַּעַמַּיִם
 כִּי־נִבֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהֱרַ הָאֱלֹהִים
 לַעֲשׂוֹתוֹ: (לג) וְעַתָּה יִרְא פְּרַעְה אִישׁ נִבֹן וְחָכֵם
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: (לד) יַעֲשֶׂה פְּרַעְה
 וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וְחֲמֵשׁ אֶת־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבָע: (לה) וַיִּקְבְּצוּ אֶת־
 כָּל־אֹכְלֵי הַשָּׁנִים הַטֹּבוֹת הַבָּאֵת הָאֱלֹהִים
 וַיִּצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פְּרַעְה אֹכְלֵי בְּעָרִים
 וַיִּשְׁמְרוּ: (לו) וְהָיָה הָאֹכֵל לְפִקְדוֹן לְאֶרֶץ לְשִׁבְעַ
 שְׁנֵי הָרָעַב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־

בזכרון שבע שני שבע, היה פרעה אומר מה לי בכך? יבוא השבע וכראהו. (לג)
 ועתה ירא פרעה גו': לפי מה שאמרתי מבואר הוא שהנרדף יוסף להכנס למחיצה
 שאינה שלו ולעוף את המלך ענה, כי המנוקב מן החלום הוא לקבל מוחו תועלת למלך
 ללצרנו. (לד) יעשה פרעה: חמלה אומר לו מה שלדעתו היה יותר טוב שיעשה,
 והוא שיבחר איש נבון וחכם ויעזוב הענין כלו בידו והוא יפקיד פקידים בכל מדינות
 המלך, שאלה להם כסף לסען יקנו התבואות בשני השבע, ואח"כ ימכרו אותם בשני

d'Egitto, e la carestia consumerà il paese. (31) L'abbondanza (antecedente) non sarà riconoscibile nel paese, a cagione di quella carestia che le verrà dietro; poichè sarà oltremodograve. (32) Quanto poi all'essersi il sogno ripetuto a Faraone due volte; ciò significa che la cosa è già stabilita per decreto di Dio, e che Dio è sollecito ad effettuarla. (33) Or dunque scelga Faraone un uomo intelligente e savio, e lo ponga alla testa del paese d'Egitto. (34) Faccia (anzi) Faraone (stesso), e nomini commissarij sul paese, e provvisori il paese d'Egitto nei sett'anni d'abbondanza. (35) Incettino cioè tutti i viveri dei prossimi sett'anni buoni, ed accumulino e custodiscano il grano ed altri viveri nelle singole città, sotto la potestà di Faraone. (36) I viveri saranno in deposito ad uso del paese, pei sett'anni di carestia che saranno nella terra d'Egitto;

הרעב ושלמו לידו את הכסף המקובל; אך ראה יוסף כי אולי לא ייטב בעיני פרעה שיהיה אדם אחר המוליא והמניא בענין גדול כזה באופן שיהיה שלט בכל ארץ מצרים, כמעט כמו המלך, ובפרט כי אולי (כדברי דת"א) יוכל המושב לשבז שהיתה כוונתו בזה לכבוד עצמו, ולכך חזר ותקן הענין, ואמר יעשה זאת פרעה, ובלי שימנה אדם אחד על כל מחלכתו, יפקיד פקידים רבים, שיהיו כלם תחת ידו ולא תחת איש אחר. יעשה: יעש היה ראוי לומר, ורבים כן. והמשל: רא"ב רד"ק רח"במן קלער' וגעז' פירשו יקח המושב תחת העשירית שאולי היה לוקח בכל שנה; זה לא יתכן, כי אחר שקנה פרעה את אדמת מצרים אז היתה לחמוש (ברא' ח"ו כ"ד-כ"ו) ואז תהיה לחמוש עתה נטרם תהיה שלו? ורא"ב רח"ב רח"ב אומרים שקנה המושב נדמים. והנכון לדעתי בתרגומו וכפירושו ר"ש, והנה וחמושים עלו בני ישראל (שמות י"ג י"ח), ענינו מוחינים, ולהיות כלי זיין דבר שרץ מאד לבני אדם נימים הקדמונים, הואשלה מלת armato להורות על מי יש לו דבר שרץ לו, יהיה זה מה שיהיה, וכן כאן זיין את ארץ מצרים ויחין לה מה שרץ לה לנלתי תכרת ברענ חס על ידי הפקידים שיקנו כל התבואה העודפת שאינה לרכיבה לבעליה. (לה) ויקבצו: היא הגבייה מבעלי השדות, ונבדו היא האסיפה על ידי שומרי האולרות, וכן למטה וקבצו וכו' ונבדו (רא"ב) אלא שלדעת רא"ב הם היו גובים בלא כסף ובלא מחיר, ולדעת רא"ב רח"ב רח"ב היו קונים בכסף ולא דבר יוסף על מה שיקבצו למכור לאנשי אחר ארבות כמו שהשפתי נימי בעורי (ב"ה הע"ל עמוד 188) כי העיקר אינו אלא שלא תכרת הארץ ברעב. תחת יד פרעה: באונותיו בכל עיר ועיר. אבל בערים: הוא פירושו הקודם, וכן בר תחת יד פרעה, כל' יבדו אכל בכל עיר ועיר, ושמו דנק עט ונבדו, וכן

תִּכְרַת הָאָרֶץ בְּרָעַב: (לז) וַיִּיטֹב הַדְּבָר בְּעֵינַי
 פְּרָעָה וּבְעֵינַי כָּל־עַבְדָּיו: (לח) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה
 אֶל־עַבְדָּיו הִנְמַצָּא כֹּהֵר אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ
 אֱלֹהִים בּוֹ: (לט) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף
 אַחֲרַי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין
 גָּבוֹן וַחֲכָם כְּמוֹךָ: (מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי
 וְעַל־פִּיךָ יִשְׁק כָּל־עַמִּי רַק הַפֶּסֶא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:
 (מא) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֶתְךָ
 עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: (מב) וַיִּסֶר פְּרָעָה אֶת־
 טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֶתָּה עַל־יַד יוֹסֵף
 וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי־נֶשֶׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־
 צַוְאָרוֹ: (מג) וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה
 אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנַתָּן אֹתוֹ עַל

דעת נה"ט, אע"פ שיש הבדל בין נר לאכל, כי נר הוא הדגן המנוקה מן התבן, ואכל
 כולל כל מין מאכל, בפרשה הזאת אין חילוק ביניהם, וזה שדקדקתי נב"הע איכנו
 נדק, שהרי אחי יוסף חמרו נכרה וכשברה לך אכל, וכבר באו למצרים, וראו שאין
 מוכרים שם רק נר; וכראה כי יוסף לא נבר רק נר, ומשה הזכיר לפעמים השם
 הפרטי נר, ולפעמים השם הכולל אכל. (לח) איש אשר רוח אלהים בו: שהנין
 מן המלוס דבר רב המתעלת כזה, ומלא כל התקנות הראויות בענין. רוח אלהים: רוח
 ושכל שהוא למעלה מחדרת רוב בני אדם. (לט) אחרי הודיע אלהים אותך
 את כל זאת: הכוונה: אחרי שידעת והבנת כל זה, ואין הכוונה ממש שידע כל זה

onde il paese non perisca per la fame. (37) La cosa piacque a Faraone, ed a tutti i suoi ministri. (38) Faraone disse ai suoi ministri: Potremmo noi trovare un uomo simile, dotato di uno spirito divino? (39) E Faraone disse a Giuseppe: Dappoi che Iddio ti fece conoscere tutto ciò, non havvi alcuno intelligente e savio al pari di te. (40) Tu sarai soprintendente della mia casa, e dietro i tuoi ordini si governerà tutto il mio popolo: io non avrò di più di te, fuorchè il trono. (41) Faraone disse a Giuseppe: Ecco io ti costituisco alla testa di tutto il paese d'Egitto. (42) E Faraone si tolse di mano l'anello, e lo pose sulla mano di Giuseppe; indi gli fece indossare abiti di bisso, e gli pose al collo la catena d'oro. (43) Lo fece montare sulla carrozza ch'egli aveva ad uso del vicerè, e venne proclamato innanzi a lui: Avrèch! [in egizio

בכנזואה, שא"כ אין מכאן דאיה שאין נכון ומכס כמהו, כי נבואה למוד ומכמה למוד. על בירתי: בעל השררה הראשונה אחרי המלך היה נקרא אשר על הנית (עין מ"ב י"ח י"ח, ופעם כ"ב ט"רכ"ג), וכן אצל מלכי צרפת הראשונים. ישק: יחנהג, כמו בן משק ביתי, ובערני כסק ענינו סדור הדברים על סדר הגון. רק הבסא אגראל ממך: עיין למעלה א' כ'. (מב) ויסר פרעה את טבעתו וגו': כן המכהג גם עתה יאצל מלכי אוטומאן במניו הויזר הגדול, וכן אלכסנדר במותו נתן טבעתו אל Perdica. שש: במפרים המאחרים נקרא בון, ובלשון מזרי היה נקרא שג, ופליכיום (19. 1) כתב על הנון שהוא נוח במזרים, ועל הנגדים הנעשים ממנו כתב *nec ulla candore mollitieve praeferenda*. רביד הוהב: זה"א הידיעה, אותו רניד זהיו נוחים נזאזר המשנה למך. (מוג) במרכבת המשנה אשר לו: פירשו המרכבה המיוחדת למי שהוא משנה למך (רש"ם, רד"ק ורמ"בן), וטעם אשר לו, כי לא היתה ציד המשנה, כי המשנה היתה לו מרכבה אחרת, אצל כשהיה הולך עם המלך היה הולך במרכבה שהיתה למלך מיוחדת למשנה. דע כי רש"ם פירש מרכבת לא הרכב אלא הסוס או הפרדה שהיה יושב עליה המשנה למלך, ואמת כי מרכבה נאמר על הרכב ונאמר גם על הנהמה שרכבים עליה, אך כ"ל שאם היה הכוונה כאן על הנהמה על מרכבת הי"לל, לא במרכבת אע"פ שמלאנו רוכבים ברכב ובסוסים. אברך: אם הוא לשון הקדש הככון כפירוש ר' יונה וגעז' שיהיה הפעיל, משרש צרך מענין כריעה, והא"לף במקום ה"א, כמו אשכ"ם (ירמיה כ"ה ג'), אלא שאין הפעיל מחיטב יפה; והככון שהוא ל' מזרי, ומלת *rek* ענינה הפ"יה, ומלת *abe* או *ape* ענינה ראש, והכנה אצרך ענינו הטו ראשם (געז' בשם Ignatius Rossi). דע כי במקום שכתוב בר"ש

כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: (מח) וַיֹּאמֶר פְּרַעְה אֶל-יוֹסֵף
 אֲנִי פְרַעְה וּבִלְעֲדִיד לֹא-יָרִים אִישׁ אֶת-יָדוֹ
 וְאֶת-רִגְלוֹ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: (מח) וַיִּקְרָא
 פְּרַעְה שֵׁם-יוֹסֵף צַפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתְּנוּ אֶת-
 אֶסְנַת בַּת-פּוֹטִי פֶרַע כַּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: (מח) וַיֹּסֶף בֶּן-שָׁלֹשִׁים
 שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לִפְנֵי פְרַעְה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרַעְה וַיַּעֲבֹד בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 (מח) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַת שָׁנֵי הַשְּׁבַע לַקִּמְצִים:
 (מח) וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶבֶל וְשִׁבְעַת שָׁנִים אֲשֶׁר
 הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֶבֶל בְּעָרִים אֶבֶל
 שֵׁדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:
 (מח) וַיַּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כַּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד
 עַד כִּי-יַחְדָּל לִסְפֹּר כִּי-אֵין מִסְפָּר: (ט) וְלִיוֹסֵף
 יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרַם תְּבוֹא שְׁנַת הָרַעֲב אֲשֶׁר

רך בלשון ארומי חלק, מנצחתי בר"שי כ"י יסן על קלף שנייה, בלשון רומי, וכן כחן.
 (מח) אני פרעה: חני אהיה חלק. ובלעדיך וגו': והוא דוגמת רק הכסא אנגל
 מחד (ר"שי בדבר אחר ורש"בס). לא ירים אדם וגו': מלונה היא דרך משל, כי רוב

(*) למד קמולה

Abe-Rek, il capo inchinare]; in guisa che fu posto alla testa di tutto il paese d'Egitto. (44) Faraone disse a Giuseppe: lo son Faraone; e senza di te [senza il tuo permesso] nessuno alzerà nè mano, nè piede, in tutta la terra d'Egitto. (45) Faraone impose a Giuseppe il nome di Safenàt-Paaneahh e gli diede in moglie Assenàth, figlia di Potifèra sacerdote di On [Eliopoli]; indi Giuseppe uscì a scorrere il paese d'Egitto. (46) Giuseppe aveva trent'anni, allorchè fu presentato a Faraone re d'Egitto. Giuseppe, uscito d'innanzi a Faraone, percorse tutto il paese d'Egitto. (47) La terra nei sett'anni d'abbondanza produsse a manate. (48) Ed egli incettò tutt'i viveri dei sett'anni (d'abbondanza) che furono nel paese d'Egitto, mettendo viveri nelle varie città, ponendo dentro di ciascheduna città i prodotti della campagna del suo territorio. (49) Giuseppe accumulò [nei pubblici depositi] grano in grandissima quantità, come l'arena del mare; a segno che tralasciò di tenerne calcolo, essendo innumerabile. (50) Nacquero

מה שיעשה האדם בהרמת ידיו או רגליו יעשה. (מרה) ויקרא: כך היה דרכם לשאת
 שם ההדיעו כשהיה עולה לגדולה, וכן עשה משה ליהושע, ועיני למעלה א': צפנת
 פענח: כראה שהיא מלה מזרית, ופירש היירונימוס מושיע העולם, והאחרונים נחזקו
 לחזק מקור לפירוש זה, ואומרים שראוי להפך האותיות ולקרוח פננת, וכן כתוב
 בתרגום אלכסנדריו; והנה פננת אפשר לפרשה ע"ד ל"הק, ולפיכך חנקלום והמחרנס
 הערני והסורי פירשו מגלה הנעלמות, אענם פענח (אע"פ שזננו מוזנו הספרדים
 המפענח נעלמים) איננו לשון הקדש ולא נאחזת מאחיותיה. פוּנַח פּרע: איננו פוטיפר
 (רש"נס), כי זה שר הענבים, חס כהן און. און: Heliopolis, עיר השמש שהיו עובדים
 בה השמש, והיה שם בכל שנה חג לשמש, ואומרים כי גם און נחזרי שמש. ויצא יוסף
 וגו': יצא חלפני פרעה לעבור בכל ארץ מזרים, והוא מה שמפורש מיד במקרא שאמר
 זה. (מו) ויעבור בכל ארץ מצרים: לתקן התקנות הנריכות לענין קבול התנזאה.
 (מו) לקמצים: יש אומרים נקנה אחד מלא קומץ שגלים (רש"נס רד"ק רע"ם ורמ"בחו),
 והוא רתוק, כי אין מדרך הטעם שיהיה נקנה יותר משגלת אחת, ואם לחמו שחיס
 (אין ל"ל עשר או יותר) לא יהיה זה שזע גדול, אלא כס גלוי; והכוכן שהיא חלינה
 מחלינות הלשון, ותלמידי יוסף חי הלוי אומר שכל שגולת היטה מולאה את הקומץ,
 שהיו הגרעינים גסות מאד ומרובות מאד. (מט) כי אין מספר: דרך נחמאל, כמו
 שאומרים בלעז innumerabile, immenso. (נ) בטרם תבא שנת הרעב: להדיע

יִלְדֶה-לוֹ אֶסְנֹת בַּת-פּוֹטִי פָרַע כִּהֵן אֹזֶן:
 (נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת-שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי
 נִשְׁנֵי אֱלֹהִים אֶת-כָּל-עַמְלֵי וְאֵת כָּל-בֵּית
 אָבִיו: (נב) וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנֵי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי
 הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי: רביעי (נג) וַתִּבְלֶינָה
 שִׁבְעַת שָׁנֵי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 (נד) וַתִּחְלֶינָה שִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעָב לָבוֹא כִּאֲשֶׁר
 אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב בְּכָל-הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-
 אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: (נה) וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פַּרְעֹה לֶלְחֶם וַיֹּאמֶר
 פַּרְעֹה לְכָל-מִצְרַיִם לָכוּ אֵל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר
 לָכֶם תַּעֲשׂוּ: (נו) וַהֲרַעֲב הָיָה עַל כָּל-פְּנֵי
 הָאֲרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר

שאלה נולדו קודם בוא יעקב מצרימה, כי הוא בא בתחלת ימי הרעב, והרעב זה
 מפני שיעקב אמר ליוסף שכי בניך הנולדים לך עד בואי אלך מצרימה לי הם חולמתך
 אשר הולדת אחריהם לך יהיו (רש"ם). (נא) כי נשני: חסרה מלת לאמר, כדרכה
 פעמים רבות. נשני: פעל משרש נשא, והיה משפטו נשני בחירק, ובא נפתח, כן
 דעת ר' משה הכהן געז', והוא ע"ק לשון ארמית, ולדעת ר' יהודה חיוג ורש"ם
 הוא מן הכפולים אע"פ שלא נמלא שרש נשא; והוה רחוק מאד, שא"כ תהיה המלה
 מבנין הקל, ותהיה הכוונה שכתני, לא השכימני. ואת כל בית אבי: מה שעשו לי

a Giuseppe due figli, innanzi che venisse l'anno della carestia; procreati a lui da Assenàth, figlia di Potifera sacerdote di On. (51) Giuseppe pose nome al primogenito Manasse, (dicendo): Poichè Iddio mi ha fatto dimenticare tutte le mie pene, e tutta la mia casa paterna [cioè l'invidia e l'odio dei fratelli]. (52) Ed al secondo pose nome Efraim, (dicendo): Poichè Iddio mi fece prolificare nel paese della mia miseria. (53) Terminati i sett'anni dell'abbondanza, che fu nel paese d'Egitto, (54) Incominciarono a venire i sett'anni di carestia, come aveva detto Giuseppe; e vi fu fame in tutt' i paesi, ed in tutta la terra d'Egitto v'era pane. (55) Tutt'il paese d'Egitto sentendo la carestia, il popolo sclamò a Faraone, chiedendo pane; e Faraone disse a tutti gli Egizii: Andate da Giuseppe, e fate quanto vi dirà. (56) La carestia essendo estesa sopra tutto il paese, Giuseppe aprì tutti i depositi e vendette agli Egizii, la carestia essendo forte nel paese

בית אבני (הם אחיו) ואין הכוונה שזכת ממש, כי הנושא על שפתיו זכרון דבר מה, הנה לא זכר אותם; אך הטעם נחנכי אלהים במוצב שלא ארגיש עוד ברעה אשר מלאחתי בבית אבני, כי במה נקשבת היא נגד הבלחתי וגדולתי? (גר) ותחלית: הפעיל מן הכפולים, והמירק או הגירי סימן הבנין, כמו יפקיד תפקידה, ולא מלאנו לשון התחלה בקל אלא בהפעיל, הַתְּלֹתִי, וַיִּתֵּל כֵּן, והתימה על רא"ב ע מהה"ש שזמרו שהוא מן הקל, ואם היה מן הקל היחה התי"ת בשלש נקודות, כמו תַּסְבִּיבָה. אחרי כן מלאחתי כי בשני רא"ב ע כ"י שנידי ובהפוס כאפולי מלות ותחליכה מבנין הקל פועל הכפל, אינן. (נו) את כל אשר בהם: הנני מנטל מה שפירשתי בנ"ה הע האונרות אשר היו בין המזרים ובעריהם, כלו' בכל עיר ועיר, כי רחוק הוא שתייה מלת בהם כמו בנייהם (או עמם כפירוש ראב"ע) אבל כ"ל כי את כל אשר בהם הוא כנוי לאונרות ואיננו מקרא קצר (כדברי המבאר), אבל את כל אשר בהם הוא כאלו אמר את כל האונרות, כי מה הוא אונר? מה שנתנים בו ענינים מה. ואולי לכך לא אמר האונרות, כי לרבו התנאות שאסף הוֹרֵךְ לתת אותן בכל מיני מקומות, בכל מקום שהיה מחזיק תנאות, אע"פ שקדם לכן היה משמש לתמימים אחרים. וישבור: קינן הדגן נקרא כן מטעם שזמרו הרעב, ע"ד יזכרו פראים נחאם, וכן מלאנו לשון שר אכל מחללים ומשקים אחרים, ולבו שזרו וכו' יין וחלב (ישעיה כ"ה א'), וכן כחזן שר רעבון במיכס (למטה מ"ב י"ט) (רד"ק ונתה"ש), ולא כראו' וגעו' שפרשו ע"ש שהגן כשבר ונטמן

לְמִצְרַיִם וַיַּחְזֹק הָרַעֲב בְּאַרְצָן מִצְרַיִם: (נו) וְכָל-
הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשֹׁבֵר אֶל-יוֹסֵף כִּי-יַחְזֹק
הָרַעֲב בְּכָל-הָאָרֶץ:

ברמים, וכאן הכוונה על המכירה, ועין למטה מ"ב ו'. (נו) וכל הארץ: שאר
ארצות הקרובות אליה. לשבור אל יוסף: אין לסרם המקרא נגד הנגיטות כי הבאים
לא הימה כוונתם ללכת אל יוסף, אלא לילך למגרים (אח"א), ושיעור הכתוב לפי

מב

(א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: (ב) וַיֹּאמֶר הַנְּה
שְׂמֵעֵתִי כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ-שְׂמֵרָה
וַשְׁבְּרוּ-לָנוּ מִשֵּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת: (ג) וַיִּרְדּוּ
אֲחֵי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשֹׁבֵר בְּרַם מִמִּצְרַיִם: (ד) וְאֶת-
בְּנֵימִין אַחִי יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אֲחִיו
כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן: (ה) וַיָּבֹאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי-יְהִי הָרַעֲב

(א) למה תתראו: למה תניעו איש בכני אחיו (ר' אליה צמור, רע"ס ורח"צמון).
כאנשים חסרי ענה ומשועממים בלדתם ואין בהם דעת להחלט מחנה. ההתפעל מורה
על הרוב פעולה שאדם כובל על עצמו, ולפעמים יבא ג"כ על פעולה שאני בני אדם

d' Egitto. (57) E la gente (eziandio) di tutt' i paesi (limitroffi) recavasi in Egitto appo Giuseppe, per comprare, la carestia essendo forte in tutta la regione.

זה ולפי העצמים כך הוא: וכל הארץ באו מזרימה, וא"כ הכתוב מוכיף שתי הדעות שהיה כוחת ביאתם כדי לשזור, ושהיה ביאתם אל יוסף דוקא.

XLII

(1) Giacobbe scorgendo ch'eranvi in Egitto viveri vendibili, disse ai suoi figli: Perchè vi guardate l'un l'altro? (2) E soggiunse: Ecco ho udito che trovansi viveri vendibili in Egitto: recatevi colà, e comprate per noi; e così, anzichè morire, ci conserveremo in vita. (3) I fratelli di Giuseppe, dieci (cioè) andarono a comprar grano dall'Egitto. (4) Binjamin però, fratello di Giuseppe, non fu da Giacobbe mandato co' suoi fratelli; perocchè disse: Potrebbe accadergli qualche sinistro. (5) I figli d'Israel andarono a comprare fra gli altri, la ca-

(או יותר) פועלים זה על זה, כמו לכה נתרחה פנים (מלכים ב' י"ד ח'). מה שכתוב בר"ש שעדיין יש לו שבר, ז"ל סבר (תקוה), עיין בראש' רנא, וכן בכ"י שנידי הוא בס"מך. (ב) ונדדה ולא נמורת: הכוונה וכמיה, תחת שאם לא תרדו שמה נמות רדוגת זה למעלה מ' כ"ג, וכ"ז י"ב. (ד) אסון: מיתה עשוונה במקרה רע, כמו ואם אסון יהיה (שמות כ"א כ"ג), ויראה זאת היה לו לירוא גם על שאר בניו, כי כל הדרכים נחזקת סכנה, אלא חשב כמו שחשב נבואו אל עשו והיה המחנה הנשאר לפלטה, ומכלם נחר בנתיינין שהיה בן אהובתו, ואחיו איכנו, ואמו מתה. דעת רל"ב דרן יתקן כי מפני שמתה רחל בדרך ובנה יוסף ג"כ לפי מחשבתו, היה יעקב ירא שמא כך היה מול רחל שהיא ובניה ימותו בלא עתם. וי"תף אומר כי אולי היה יעקב חושד את בניו שמא הם היו סבת מיתתו של יוסף, כי ידע שלא היו אהבים אחת, והיו מקנאים בו, ואמר שיוסף איכנו ויעקב היה מחנב את בניו וקונים ולהיותו בן רחל אהובתו, חשב שמא גם בו יקנאו וישבחוהו, והנה לא היה יעקב רונה לגלות לבניו החמד הזה שהיה פושד אחתם, שלא להרבות הקטטה בתוך ביתו, אך שמר את הדבר בלבו, ולא רנה לשלוח עמם בניינין פן יקראנו אסון, כלו' פן יגרמו מיתתו, וא"כ יאמרו לו שנטרף; וא"כ כשספרו לו דברי יוסף החזוק בלבו החמד הזה, כי הדברים

בְּאֶרֶץ כְּנַעַן: (ו) וַיֹּסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ
הוא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיֵּבְאוּ אֲחֵי
יֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אַפַּיִם אֶרְצָה: (ז) וַיֵּרָא יֹסֵף
אֶת־אָחִיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַכֵּר אֵלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם
קִשּׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בְּאֲתָם וַיֹּאמְרוּ
מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לְשָׁבֵר־אֶכֶל: (ח) וַיִּכַּר יֹסֵף אֶת־
אָחִיו וְהֵם לֹא הִכָּרְהוּ: (ט) וַיִּזְכֹּר יֹסֵף אֶת
הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
מְרַגְלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת־עֲרוֹת הָאָרֶץ
בְּאֲתָם: (י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ
בָּאוּ לְשָׁבֵר־אֶכֶל: (יא) כָּלָנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד
נָחֲנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים:
(יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי־עָרוֹת הָאָרֶץ בְּאֲתָם

זהו מספרים היו זרים ובלתי מנויים, רק אחר שיסודה ערב את הכער אז האמין שלא יעשו לו רעה, ואז עלה אחס את בנימין. בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען: כראש כמותר, אבל הכונה (כדברי משה עהרעכרייך) כי להיות שהיה הרעב בארץ כנען, אחרים רבים באו משם לשבור אוכל, וא"עפ כן לא אמר להם יוסף מרגלים אחס, ואלו ככלו לרעה מכל שאר הנאים. (ז) הוא המשביר: שר נקל ענינו על הרוב קטן, ועל המעט (למעלה מ"א כ"ו, וגם שם היה אפשר לעשותו הפעיל וַיִּשְׁבֵּר) יורה על המכירה, והנה נקרא משביר מי שמוכר וגורס לאחר שיקנה, וכן נעמוס (ח' ה' ו') מתי יעבור הדש וכשצירה שר, ומפל בר כשציר, ולא כדברי מהר"ש

restia essendo (anche) nella terra di Cànnaan. (6) Ed essendo Giuseppe il Governatore del paese, e quegli che vendeva a tutta la moltitudine; i fratelli di Giuseppe vennero (a lui), e gli si prostrarono colla faccia a terra. (7) Giuseppe, veduti i suoi fratelli e riconosciutigli, si finse loro straniero, parlò con essi aspramente, e disse loro: Onde venite? Ed essi dissero: Dal paese di Cànnaan, per comprar viveri. (8) Giuseppe aveva conosciuti i suoi fratelli, ed essi non l'avean conosciuto. (9) Giuseppe si ricordò i sogni che avea sognato (e narrato) ad essi, e disse loro: Voi siete spie, siete venuti per vedere le vergogne [le cose segrete] del paese. (10) Ed essi gli dissero: No, signore; ma i tuoi servi son venuti per comprar viveri. (11) Noi tutti siam figli d'uno stesso uomo: noi siamo onesti uomini: i tuoi servi non furono mai spie. (12) Ed egli disse loro: No, ma siete venuti per vedere le cose segrete del

(מכלל יופי ורד"ק) שהמוכר נקרא שומר ויוסף נקרא משביר שהיה מנהל לאכשיו שימכרו. (ז) קשות: זה כלל, ואח"כ מפרש. (ח) ויבר יוסף וגו': חזר ואמר שהכירם, למר כי חזר שמע קולם כחזקה הכרתו בהם, והם אולי לא שמעו קולה, כי בלמש היה אומר דבריו אל המלך והמלך היה מפרש להם בל"הק, ואף אם אולי שמעו קולו אין ספק שנשתנה קולו ומראה פניו במשך עשרים שנה; מלמד שהוא היה יודע שהם נריכים לבוא אליו, והם היו מאמינים שהוא נטרף זה עשרים שנה והנה אין ללמוד מבל"הק אם היה זקנו מנהל אם לא. (ט) אשר הלם להם: אין כ"ל לפרש חלם עליהם כי שמוש הל"מד הוא להנחת פלוני, וכאן היה הענין נער להם (א"עפ שלנסוף נהפך לטובתם), לפי כ"ל שהוא לשון קצרה, אשר חלם והגיד להם. מרגלים אחם: כ"ל כי נדבריהם מלא מקום להתלות, כי הוא שאלם מאין באתם, והם השיבוהו יותר משאלתו, מארץ כנען לשבור אוכל, זה דרך הרמאים להקדים השקר לבלתי יוולד פתאום, ולפיכך חזר מאחר שמהרתם למר כי לשבור אוכל באתם, מה שלא שאלתי מכם, ידעתי כי לא לכך באתם (Excusatio non petita accusatio manifesta). ערות הארץ: ראוי' תעז' פירשו מקום שהארץ ערומה וגליה וכוחה להכבש, כדעת ר"ש; ורא"ע ועוסעוים פירשו כל דבר שמשתיירים אותו נקרא ערוה, והטעם מחמרי הארץ, יסיה מה שיהיה. (יא) כלנו בני איש אחד נרגנו: לכך אנו הולכים יחד, ולא בשביל ענה רעה כמרגלים (רז"בס). בנים: אחתיים, כמו כן דברת (ר"ש), ועיקר המלה ענין קיום כמו וכנו נחשת, וכן מלת ככון ענינה קיים וענינה אחתי, וכן אחת האמונה ובאמין עיקרם ענין קיום, וכן בלשון ארמיי יניב תחלת הוראתו כטוע בנרץ

לְרֵאוֹת: (יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים י
 אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה
 הֶקְטַן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנו: (יד)
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֵיכֶם
 לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: (טו) בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי
 פְּרַעֲהַ אֲסִיתְצֹאוּ מִזֶּה כִּי אֲסִיבְכוּא אַחִיכֶם

שלא יקוט מחקומו, והנה אחת ויחיד וכחן וקיים כלם עיקר ענינם דבר קבוע שלא יוח. (יג) שנים עשר: אולי יפלא בעיניך בראותך עשרה אחים, לכן דע כי באמת י"ב היינו. (יד) הוא אשר דברתי וגו': ככל שעה היו מוסיפים לומר דבר שלא שאל מהם, והוא אומר כי זה מחזק סברתו שהם גדלים, כי שקרים הרבה מוכנים בפיהם לרמות את הבריות, ולכך א"ל להם ללכת מן המזג א"כ יביאו את אחיהם הקטון להראות אחת דבריהם. (טו) בזאת תבחנו: בזה שאמרתם שיש לכם עוד אח אחד. חי פרעה: כמתבטו המדקדקים בדקדוק מלת חי, ר' יהודה טיגו (ואמרו געזעניום) אומר שהיא גם דבר כמו חיים, ובל' יחיד חי ובסמיכות חי; זה רחוק מאד כי הנה גם חיים מנוי במקרא כמשלים ומאה פעמים, ותמיד הוא בלשון רבים, כמו פנים, ובשם חקוס לא כמלא בלשון יחיד, וגם בסמיכות אומרים חי שרה ובכינויים חי חייד ולמה בלשון שבעה יאמרו אותו בלשון יחיד? לכך נטה רד"ק מדרך זו, ואמר כי גם חיים הוא בלשון רבים לעולם, ולא יתפרד, ואמר כי חי הוא כמו חי, אלא שיו"ד השרש כעלמה, וגמו הסכים המבאר; וזה אמנם יתכן אם היה השם חיים כמו חיים (בסמיכות חי), אבל השם הוא חיים ביו"ד דגושה, ואיך יתכן שישיטו יו"ד דגושה? ואני בראותי וחי אחיך עמך (ויקרא כ"ה ל"ו) כ"ל כי מלת חי איננה גם, אלא פעל, וגם רד"ק אומר שזה הוא פעל, אלא שלדעתו הוא עבר, ונא על משקל פעל, זה ג"כ דומק גדול, ובראותי כי על כל פנים אין מנוס שיהיה קלת זרות נחמה זאת, כ"ל כי להיות מליצת חי פלוני וחי נפשך שגורה הרבה בפי ההמון כשרונים להשגב שבעה, בזה במלת חי זרות שאין כמוה בכל לה"ק, והיא השמטת את האו"תן. והנה וחי אחיך עמך משפטו לפי דעתי וחי, וכן חי פרעה משפטו וחי פרעה, חי נפשך

paese. (13) Essi dissero: Noi tuoi servi siam dodici fratelli, figli di uno stesso uomo, (il quale è) nel paese di Cànnaan. Il più piccolo è attualmente con nostro padre, e l'altro non è più. (14) Giuseppe disse loro: Quest'è appunto (una prova di) ciò ch'io vi diceva, che siete spie [poichè dimostrate facilità di fabbricar menzogne]. (15) Ecco come sarete sperimentati. Viva Faraone, voi non uscirete di qui, se non viene

משפטו חמי כפסך ולפי זה יובן למה נשתנה הנקוד בין חי פרעה, קי כפסך ובין חי ה', כי חי פרעה ומי כפסך הם זמן עתיד, והכוונה שימיה המלך (כלומר שימות) אם לא אעשה כך וכך, ואין השנועה על הזמן ההווה עתה, כי היות המלך חי עתה זה דבר ידוע; אמנם חי ה' הוא בינוני, והשנועה היא על הזמן ההווה, כלומר האל הוא חי (כלומר בהפך מ"ו) אם לא אעשה כך וכך, כל' כמו שא"א שלא יהיה האל חי, כן לא יהיה הדבר שלא אעשה כך וכך. אבל ישנע בְּקִי העולם (דניאל י"ג ז') אינו אלא אם החאר, והכוונה במי שהוא חי לעולם, וכמוהו ושלוי עולם (תהלים ע"ג י"ג), שהם שלמים ואחכנים תמיד. ור' יעקב לומברו טעה בדברי הרמ"בם שאמר (ישרי תורה פרק ב') כי לכך אין אומרים קי ה' כמו שאומרים חי פרעה מפני שהוא ומיו אחד, לא יתפרדו; והוא לא הבין כי אין ענין לזה כאן אבל מי העולם, כי כאן אין המלה סמוכה לשם האל אלא להעולם שענינו נכמיות, ומלאו לנו להגיה בת"כ שלו (מיניאיה ש"ט) והדפוס ישנע בְּקִי העולם, והשחית הכוונה, כי מי העולם לא יורה אלא שהעולם הוא חי. ובעל ויעתר יתקן (סימן קל"א) על אל מי העולמים הארץ ולא אמר כלום, ותחלת דברי פיו סכלות, כי אמר כי קיים הוא רבוי זוגי: ולפי מה שאמרתי יש לקיים גם דברי הרמ"בם, כי לכך אומרים בחדם חי פרעה ומי כפסך בלי עתיד, מפני שהוא עלול למות, אבל באל אומרים שהוא חי בזמן הווה, כי תאר מי אבל האל אין ענינו כענינו אבל בשר ודם, שמי בזמן מיוחד וזת בזמן אחר, אך ענינו חי לכנת ובלתי עלול למות, וכשאמרת שהוא חי כבר הדית שהוא חי לעולם, ולפיכך לא יעלה על הדעת לומר ימי האל, כמו שאומרים ימי פרעה ומי כפסך, כי הוא ומיו לא יתפרדו, כי א"א להעלות על הדעת אלוה שלא יהיה חי לכנת, אשר על כן תאר Immortales הוא כרדף למלת Dii. זה הוא לדעתי טעם החלוק הזה בין נקוד חי פרעה ומי כפסך לנקוד חי ה'. אם תצאן מזה: כל אם שגלי שנעיה ענינו הפך משמעות המליטה, חי פרעה אם תלאו ענינו אני כשנע שלא תלאו. מי אני אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם (בחדר י"ד כ"ח) ענינו אני כשנע כי כאשר דברתם כן אעשה לכם, והסנה בזה כי מלת חי בשנועה ענינה ההפך, ימות פרעה אם תלאו, איכני מי אם לא אעשה לכם כאשר דברתם באזני; וכן היו אומרים כה

הַקֶּטֶן הַגֶּה: (מ) נִשְׁלְחוּ מִכֶּם אַחֵר וַיִּקַּח אֶת־
אֶחִיכֶם וְאַתֶּם הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחַנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת
אֵתְכֶם וְאִם־לֹא חַי פְּרִיעָה כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם:
(י) וַיֹּאסֶף אַתֶּם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת
עֲשׂוּ וַחֲיוּ אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יֹרָא: חֲמִשִּׁי (יג) אִם־
בְּנִים אַתֶּם אֶחִיכֶם אַחֵר יֹאסֶר בְּבֵית
מִשְׁמֶרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שֶׁבֶר רַעֲבוֹן
בְּתִיבֶם: (ד) וְאֶת־אֶחִיכֶם הַקֶּטֶן תִּבְיִאוּ אֵלַי
וַיֹּאמְנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אַבְלֹ אִישְׁמַיִם וִ
אֲנַחְנוּ עַל־אָחִינוּ אִשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ
בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה

עשה לי אלהים וכה יוסיף אם לא אעשה כך וכך, ולא היו מוניחים מפייהם הקללה.
Profae ethnorum : (Thesaurus Gram. lib. 2. c. 21) Buxtorfius זה לזון
voces fuerunt Peream, dispeream, et aliae similes. Pejores et plures nostrae
aetatis profanae fauces, ex nimis vulgata consuetudine effundunt. Hoc sanete
evitavit lingua hebraea, hic, ut et alias, honestatis ac sanctitatis in loquendo
studiosissima. Unde per euphemiam elliptica jurandi forma hebraei usi fuerunt,
in qua conditionalis אם simpliciter posita, negat ; addita negatione לא, affirmat.

qui il vostro fratello minore. (16) Mandate uno di voi, che prenda vostro fratello; e voi resterete in carcere, sino a che sia fatta prova delle vostre asserzioni, (e si conosca) se è vero quanto dite. Altrimenti [se non avete un altro fratello], viva Faraone, voi siete spie. (17) Ed egli li ritirò in luogo di custodia per tre giorni. (18) Però nel giorno terzo Giuseppe disse loro: Ecco ciò che avete a fare, per la vostra conservazione [per quella cioè della vostra famiglia]. — Io temo Iddio — (19) Se siete onest'uomini, un vostro fratello resti detenuto nella casa, ove siete in custodia; e voi andate a portare i viveri per la fame delle vostre famiglie. (20) Indi recatemi il vostro fratello minore. Così potranno verificarsi le vostre asserzioni, senza che abbiate a perire [cioè senza che la famiglia rimanga nella penuria]. Ed essi fecero così. (21) Parlando poi tra di loro dissero: Ma noi siamo colpevoli per (ciò che abbiamo fatto soffrire a) nostro fratello, di cui abbiamo veduto l'animo angosciato, mentr'egli ci supplicava, e non (gli) demmo ascolto. Ecco perchè ci accade questa sventura.

(מ) האסרו: טווי שאר טווי, שלמו והאסרו, ענינו לעמיד, כמו דרשוני ומי, וכן לטעם זאת עשו ומי. האמת אתכם: לשון קצר, וינחן אם אחת אתכם. (יז) ויאסוף אותם וגו': הנכון כדברי הכס יא"ר כי בשאמר להם יוסף שלמו מהם אחד ענו ואמרו לא יוכל הנער לעזוב את אביו וגו' ככחוב לטעם, ולא רנו לשלוח אחד מהם, כי ידעו שאזניהם ימות בנער אם לא ישוב אליו כ"א בן אחד תחת עשרה, ואף אם לא ימות הנה לא ישמע ולא יאבה לשלוח את בנימין עם אחד מהם לבדו; יוסף נתנם כלם במשמר עד שיצברו אחד שילך, כי לא היה אחד שימפון ללכת, וכלם היו נזקקים להיות במשמר מלראות בנרת אביהם, או שאמרו לתכות עד יעבור זעם, אז הלך הוא אליהם והקליף גזרתו. (יח) וידו: באופן שחמיו, כלו' ויטב לכם, ומיזו אנשי בחיכם, כי אמנם במשמר אין ספק שלא היו מחים ברעב, אמנם בעודם שם לא היה להם לבני ביתם ולדעת אחרים שאם לא ילכו לקחת אחיהם ויאמנו דבריהם, אז ימותו כמרגלים. (יט) שבר רעבון בחיכם: מה שיצברו בו רעבונם. (כ) ולא חמותו: כי אז חוכלו לשון ולשנור שזר כל עת שתרנו, כי לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. (כא) אבל: עיין למעלה י"ז י"ט. אשמים אנחנו: שרש אשם עיקר ענינו הברית השטת, כמו ואשם, או הרע אליו חטאתו אשר חטא בה (ויקרא ד' כ"ב כ"ג וכ"ז כ"ח), ואחר כך הושאל ל' אשם

אֵלֵינוּ הַצְדָּה הַזֹּאת: (כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם
לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם ׀ לֵאמֹר אֶל-
תַּחֲטְאוּ בִילֵד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הַנֶּגֶה
גִּדְרָשׁ: (כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי
הַמַּלְיָץ בִּינְתֶם: (כד) וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ
וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֶתֶם אֶת-
שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: (כה) וַיֵּצֵא יוֹסֵף
וַיִּמְלֵאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּרֶ וְלִהְשִׁיב בְּסִפֵּיהֶם
אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֶדֶה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ
לָהֶם כֵּן: (כו) וַיֵּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֻמְרֵיהֶם
וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: (כז) וַיִּפְתַּח הָאָחֵד אֶת־שִׁקּוֹ לָתֵת
מִסֻּפּוֹא לַחֲמָרוֹ בַּמָּלּוֹן וַיֵּרֶא אֶת־כֶּסֶף וְהֵנִיד-
הוּא בְּפִי אִמְתַּחֲתוֹ: (כח) וַיֹּאמֶר אֶל־אָחִיו
הוֹשִׁב כֶּסֶף וְגַם הַנֶּגֶה בְּאִמְתַּחֲתִי וַיֵּצֵא לָכֶם
וַיַּחֲרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה
אֱלֹהִים לָנוּ: (כט) וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם
אֶרְצָה כְּנָעַן וַיִּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקְּרוֹת אֲתֶם
לֵאמֹר: (ל) דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ

(22) E Ruben rispondendo disse loro: Non vi diss'io, che non commettiate un misfatto verso il giovinetto? Ma voi non (mi) deste ascolto. Or ecco, ci vien' chiesto conto del suo sangue. (23) Essi non sapevano che Giuseppe comprendeva [quel che parlavano nella loro lingua], poichè tra essi e lui eravi l'interprete. (24) Egli scostossi da loro e pianse; indi tornato ad essi, parlò con loro, e prese da loro Simeone, e lo incarcerò sotto i loro occhi. (25) Giuseppe comandò, e i loro arnesi vennero empiti di grano; come pure ordinò che i loro denari venissero rimessi a ciascheduno nel suo sacco, e che venisse data loro vettovaglia pel viaggio: e così fu fatto loro. (26) Ed essi, caricato sui loro asini il grano comprato, partirono di là. (27) Ed' uno avendo aperto il proprio sacco, per dar da mangiare al suo asino nell'albergo, vide il suo denaro alla bocca del suo saccone. (28) Egli disse a' suoi fratelli: Il mio denaro è stato restituito, e di fatti ecco ch'esso è nel mio saccone. Essi ne rimasero tramortiti, e si guardarono l'un l'altro attoniti, con dire: Che mai ci ha fatto Iddio? (29) Giunti che furono appo Giacobbe loro padre nella terra di Cànaan, gli narrarono tutte le cose accadute loro, come segue: (30) Colui ch'è il padrone del paese ci usò parole dure

להורות על הקטנה, כמו ולא יאשמו כל החוסים בו (תהלים ל"ד כ"ג) לא ינערכו להחזרת על בעמונס בו; גם הושאל להורות שכלוני חייב עונש על מה שעשה, כמו כל אוכליו יאשמו (ירמיה ב' ג') ושכחי לדיק יאשמו (תהלים ל"ד כ"ג), וכן כאן אשמים אכחנו על אחינו, אנו חייבים עונש על מה שעשינו לו, אם היה כתוב חטאנו לאחינו היתה חרפתם על שהרעו לו, אבל באמרם אשמים אכחנו על אחינו הכוונה אנו ראים לעונש מפני מה שעשינו לו. (כב) הלא אמרתיו אליכם וגו': עיין למעלה ל"ז כ"ב. וגם רמז: כי סבורים היו שמת, (עיין למעלה באגרת שחבר"ל), וזה היה ג"כ סנה שלא הכירוהו. (כג) בינותם: כינס מזל אחד ובינו מזל אחר, עיין למעלה כ"ו כ"ח. (כד) את שמעון: אחר שמע כי ראובן אחר אל תקטאו בילד, אחר א"כ מי שנא אחריו בסדר תולדותם הוא היה המסית אותם, כי מסתמא הקטנים נשמעים לגדולים, ואם שני האחים הראשונים, ראובן ושמעון, לא היו מסכמים בדבר, לא היה נעשה. (כה) ולרשעים: ועו להשיב. (כו) ויפתח האחד: אחד מהם (רא"ב ע"ד) ואין צורך שיהיה אחד מיוסד, אבל כן הוא דרך הלשון, כמו (ויקרא י"ד

קִשּׁוֹת וַיִּתֵּן אֹתָנוּ בְּמִרְגְּלִים אֶת־הָאָרֶץ׃
 (לא) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגְּלִים׃
 (לב) שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵן אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד
 אֵינָנוּ וְהַקְטָן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃
 (לג) וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת
 אֲדַע כִּי בְנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הִנֵּיחוּ
 אֹתִי וְאֶת־רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וּלְכוּ׃ (לד) וְהִבִּיאוּ
 אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלָי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגְּלִים
 אַתֶּם כִּי בְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אֶתֵּן לָכֶם
 וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ׃ (לה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים
 שִׂקִּיהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר־בְּסָפוֹ בִּשְׁקוֹ וַיִּרְאוּ
 אֶת־צְרָרוֹת כֶּסֶפִּיהֶם הִמָּה וְאָבִיהֶם וַיִּירָאוּ׃
 (לו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אָבִיהֶם אֲתִי שִׁבְלֹתֶם
 יוֹסֵף אֵינָנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינָנוּ וְאֶת־בְּנֵימֶן תִּקָּחוּ
 עָלַי הֵיוּ כְּלָנָה׃ (לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו
 לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם־לֹא אָבִיאֲנוּ

ולקח למטהר שתי נפריס חיות, ושקט את הנפור האחד, ורבים ככה. אמתחתו: שק גדול הכמות על גוף הכסמה מכאן ומכאן, ואין נורף שיסיה לו שתי פיות (bisaccia).

e ci trattò da esploratori del paese. (31) Noi gli dicemmo: Noi siamo onest' uomini, non siamo mai stati spie. (32) Noi siamo dodici fratelli figli di nostro padre; uno non è più, ed il minore è attualmente con nostro padre nella terra di Canaan. (33) E colui ch'è il padrone del paese ci disse: Ecco com'io conoscerò che siete onest' uomini; un vostro fratello lasciate presso di me, e voi prendete (quanto occorre per) la fame delle vostre famiglie, e andatevene. (34) E portatemi il vostro fratel minore, e conoscerò che non siete spie, ma siete onest' uomini. Allora vi renderò il vostro fratello, e voi potrete girare il paese. (35) Ora, mentr'essi vuotavano i loro sacchi, ciascheduno trovò il gruppo del proprio denaro nel suo sacco; ed essi ed il loro padre, al vedere i loro gruppi di denaro, s'impaurirono. (36) Giacobbe loro padre disse loro: Voi mi spogliate di figliuoli! Giuseppe non è più, Simeone non è, e volete prendere Binjamin. (Le sventure) piombano tutte addosso a me! (37) Ruben disse a suo padre:

כדעת רמ"ב, ולפי דעתו היה מן הראוי שתייה המלה בלשון זוגי, כמו מכנסים. ולדעת אנקלוס שחגרס טועניה אין ענינו שק אלא דרך כלל כל משא שמתחין על הנהמה. (לב) בני אָבִינוּ: בני אב אחד ולא בני אב אחד (יח"ק ז' ל). (לג) ואת רעבון בתיכם: נראה כדעת אנקלוס ורא"ב האוכל הדרך לרעבון בתיכם קמו; והטעמים בתיכם עיון, כי נראה שהיה ראוי להיות בתיכם בתביר וקמו בטפאל, וכראה שהיא מחשפטי הטעמים לתור יחד שני פעלים שפעולתם נעשית כאחת, וכן למעלה (י"ט) ואם לכו הניאו שבר רעבון בתיכם, לפי ההגיון היה נראה שמת לכו ראיה לטעם מפסיק, כי אין שבר רעבון בתיכם נקשר עם לכו, וז"ע מ"ג י"ג וקמו שוב, ולא בן מ"ד ד' קום רדוף ומ"ה י"ז ולכרנאו. (לה) והנה איש צרור כספו בשקו: מנאו שכל אחד היה צרור כספו בשקו. פעמים הרבה מלת והנה ענינה כמו ומנאו ומנאו, כמו והיה בנקר והנה היא לאה, ומנאו שהיא לאה. (לו) אותי שבלתם: לא תשד אותם שהיית את שמעון, אך מאחר שלא היה רועה לשלח את בנימין, הרי שמעון לא יוכל לשנו, והרי הוא אחד ממנו. ע"ל דרו בלגה: אין הכוונה על הנרות האלה כפרט (כדעת רא"ב ורמב"ן), אלא על כל נרות שנעולס, אין נרה שלא נאה עלי, היה נראה לי כי ואת בנימין תקחו דבק למעלה, ולפי זה היה ראוי להטעם ושמעון איכנו ברביע, לא בזקף (יוסף איכנו ושמעון איכנו), אך בה"ט מפרש כך ואם את בנימין תקחו אז עלי יהיו כל הנרות שנעולס. (לז) את שני בני: שנים מנכי

אֵלֶיךָ תִּנְגַּח אֶת־עַל־יָדַי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ:
 (לה) וַיֹּאמֶר לְאִירָד בְּנֵי עַמְכֶם כִּי־אָחִיו מֵת
 וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אָסוֹן בְּדַרְךְ
 אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרְדֹתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בְּיָגוֹן
 שְׁאוּלָּה:

(רד"ק, וכן דעת שאר הקדמונים). הן אחת כי מלת אחת מורכב על דבר מיוחד וידוע.

מג

(א) וְהִרְעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ: (ב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ
 לֶאֱכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם
 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבּוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מֵעֵט־
 אֶכֶל: (ג) וַיֹּאמֶר אֲלֵיוּ יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד
 בְּנֵנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלֹתִי אַחִיכֶם
 אַתְּכֶם: (ד) אִם־יִשָּׁךְ מִשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֲתָנוּ
 נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל: (ה) וְאִם־אֵינְךָ מִשְׁלַח
 לֹא נִרְדּוּ כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא־תִרְאוּ פָנַי

(ב) וידוי באשר בלו: לא כלו מעט, אלא שלא כשאר מהשבר רק מעט, שאם

Farei morire due dei miei figli, se non tel riconduco. Consegnalo a me, ed io tel renderò. (38) Ma quegli disse: Non voglio che mio figlio vada con voi; perocchè suo fratello è morto, ed egli solo è rimasto [di quella madre]; e se gli accade qualche sinistro nel viaggio che intraprenderete, voi sarete cagione che la mia vecchiaja scenda alla tomba (immersa) nel dolore.

כמו ה"א הידיעה, ומשפעות אח שני בני הוא שני בני הידועים, כל"ו שלא היו לו אלא שני בנים, וידענו כי היו לו ארבעה בנים (למטה ח"ו ט'), לפיכך יש אומרים (יש"ר וזנוך עוללות) כי חנן וכרמי לא נולדו עדיין, ודעתי כטוב לדעת הקדמונים, כי בכמה מקומות חזאנו ה"א הידיעה על דבר בלתי מיוחד, כמו למעלה ויפתח האחד את שוקו, עיין ספ. ע"ל ירד: על אחריותי (מהר"שד), מליצת על יד נחמדת להוראת הכתיבה ביד שומר שאחריות הפקדון עליו, עיין שמואל א' י"ז כ"ב, מלכים ב' י"ד כ"ה, י"ב י"ג, וכ"כ ה' וט'.

XLIII

(1) La carestia frattanto era grave nel paese. (2) Ora, poi ch'ebbero terminato di mangiare i viveri che aveano portati dall' Egitto, il loro padre disse loro: Tornate a comprare per noi un po' di viveri. (3) E Giuda gli disse: Colui ci ha protestato, con dire: Non vedrete la mia faccia, senz'averne con voi il vostro fratello. (4) Se tu sei disposto a lasciar venire con noi nostro fratello, noi andremo, e ti compreremo viveri. (5) Ma se tu nol lasci venire, non andremo; poichè colui ci ha detto: Non vedrete la mia faccia senz'averne con voi il

אחה אומר כלו חמש א"כ מה אכלו הנשים והטף משעה שהלכו הגדולים עד שזנס מחנרים? (יוסף ירא). (ג) לא תראו פני: דעו שאם תבואו בלא אחיכם, לא תראו פני, לא יהיה לכם רשות לבא לפני ולא יותן לכם שבר. זה טעם העד העיד בנו האיש, האזינו והודיענו: אם תגעו כך וכך יקרה לכם כך וכך, ואולי גם אנקלוס לכך כתבון להודיע שאינו נווי, אלא הזהרה, ולכך כטוב מלשון המקרא (עיין ר"ש) ותרגם

בלתי אחיכם אתכם: (ו) ויאמר ישראל למה
 הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח:
 (ז) ויאמרו שאל שאל-האיש לנו ולמולדתנו
 לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד-
 לו על-פי הדברים האלה הירוע גרוע כי
 יאמר הורידו את-אחיכם: (ח) ויאמר יהודה
 אל-ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה
 ונלכה ונחיה ולא נמות גם-אנחנו גם-אתה
 גם-טפנו: (ט) אנכי אערבנו מירי תבקשנו אם-
 לא הביאתיו ליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך
 כל-הימים: (י) כי לולא התמהמהנו כי-עתה
 שבנו זה פעמים: (יא) ויאמר אלהם ישראל
 אביהם אם-כן יאפוא זאת עשו קחו מזמרת
 הארץ בבליכם והורידו לאיש מנחה מעט
 צרי ומעט דבש נבאת ולט בטנים וישקרים:
 (יב) וכסף משנה קחו בידכם ואת-הכסף

אלהן כד אחוכון עמכון. (ו) העוד לכם אח: למה נכנסתם בענין זה להגיד לי
 אם יש לכם אח אם אין. לא אמר שהיה להם לומר שקר, אך לא היה להם להכנס

vostro fratello. (6) E Israel disse: Perchè m'avete fatto il male di dichiarare a quell'uomo se avete ancora qualche fratello? (7) Ed egli disse: L'uomo chiese contezza di noi e del nostro parentado, dicendo: Vostro padre è egli ancora vivo? Avete voi qualche fratello? E noi gli dichiarammo (il tutto) a tenore di questi (suoi) discorsi. Potevamo noi sapere che direbbe: «Recate vostro fratello?» (8) E Giuda disse ad Israel suo padre: Mandate il giovinetto con me, e noi prontamente partiremo, e così avremo da vivere, mentre altrimenti morremo e noi e tu e la nostra figliuolanza. (9) Io ne sarò mallevadore, da me potrai esigerlo: s'io non tel riconduco, in guisa ch'ei rimanga presso di te, voglio essere (considerato) colpevole verso di te per tutta la vita. (10) Conciossiachè, se non avessimo indugiato, saremmo a quest'ora tornati (a casa) già due volte. (11) Israel loro padre disse loro: Fate dunque così. Prendete nei vostri arnesi dei prodotti più decantati di questo paese, e recatene un presente a quell'uomo: un poco (cioè) di balsamo, un po' di miele [succo d' uva passa], aromi, laudano, pistacchi, e mandorle. (12) E prendete con voi doppio denaro, ripigliate cioè con esso voi il denaro che fu

בענין זה. למה הרעותם לי: אין זו שאלה אלא תרעומת, והנה היה לו להתרעם על זה מיד כשראה שאין עמהם שמעון, אך התריש ולא רנה להכעיס תשעה בניס גדולים בשביל דבר שכבר היה ואין לו תקנה, מלבד כי שמעון לא היה תניב לו כבנימין, ותמיד היה מקוה שישובו לשבור אוכל גם בלי שילך עמהם כבנימין, אבל עכשו שראה שלא היו רוגים ללכת בלתי אחיהם אחס, לא יכול עוד לגיש לפיו מחסום, והתרעם עמהם. (10) שאל שאל האיש: הותרכו לגנות ממה שהיה אחת הענין, כדי להתכלל מתרעומת אחיהם (דון יצחק) ועיין למטה מ"ד י"ט. (יא) מומרת הארץ: מן הפירות היותר חשובים והוללים. רבש: דגש דבורים ממי הוא במלרים הרבה, וכן דגש תמרים, דעת Shaw (ואחריו ראו') כי הוא עשוי מלחמוקים Succum ex uvis passis ad mellis propemodum spissitatem decoctum, והוא קקרא בלי ערבי dils, ועד היום מביאים ממנו מתברון למלרים משא של מאות גמל בכל שנה, ומערבים בו מים ושמים אותו במקום יין, והיין מעט במלרים. (יב) ובכף משנה: כסף כפול, כתרומה, ומה שכתוב אח"כ ואת הכסף המושב איכנו כסף שלישי (כדעת ר"ש), אך הוא (כדעת רמב"מ) מן פירוש הקודם, והטעם תקחו בידכם כסף כפול, כלו (מלבד הכסף

הַמוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחַתֶּיכֶם תִּשְׁיִבוּ בִידְכֶם
 אוֹלֵי מִשְׁנֵה הָוָא: (יג) וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ
 שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: (יד) וְאֶל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים
 לְפָנַי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחַר
 וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי כַּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכַלְתִּי:
 (טו) וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת
 וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ בִידָם וְאֶת־בְּנֵימִין וַיִּקְמוּ
 וַיֵּרְדוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לְפָנַי יוֹסֵף: (טז) וַיֵּרָא
 יוֹסֵף אֶתֶּם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לָאִשֶׁר עַל־
 בֵּיתוֹ הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבַּיְתָה וּטְכַח טְבַח
 וְהִזֵּן כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרִים:
 (יז) וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ
 אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: (יח) וַיֵּרְאוּ הָאֲנָשִׁים
 כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף

הַכֶּסֶף לְשֹׁר אֹכֵל) עַד תִּשְׁיִבוּ בִידְכֶם הַכֶּסֶף הַזֶּה, וְעַד כִּי מִשְׁנֵה כֶּסֶף נִפְדָּה
 וְכִּי מִשְׁנֵה כֶּסֶף נִפְדָּה, כִּי מִשְׁנֵה כֶּסֶף נִפְדָּה, וְכִּי מִשְׁנֵה כֶּסֶף נִפְדָּה (י"ז י"ח)
 מִשְׁנֵה כֶּסֶף (לְמַטָּה ט"ו) אֲנִי כַּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי לְדַבֵּר אַחַר וְכִּי לֹא עָנִינוּ שָׁנִי לְאֹתוֹ דְּבַר
 כִּי אֶת מִשְׁנֵה הַמִּנְחָה הַזֹּאת, הַעֲתִיקָה שְׁנֵית דְּוָמָה לְרִאשׁוֹנָה, וְכִּי מִשְׁנֵה עֹבֵד (י"ח)
 י"ז י"ח) עֹבֵד שׁוֹה לְעוֹן; וְכִּי כַּאֲחֵרָיו לְמַד, אֲעִ"פִּי שְׁוֹה כִּפְרָד, עָנִינוּ שָׁנִי, כִּי
 מִשְׁנֵה לְמַלְךְ, שָׁנִי לְמַלְךְ, הִרְדָּה קִרְרָה אֲחֵרִים ג"כ מִשְׁנֵה מִקּוּם מִשְׁנֵה לְמַלְךְ (מִרְכַּבָּה)

rimesso nella bocca dei vostri sacconi: forse è stato uno sbaglio. (13) Prendete anche vostro fratello, e tornate prontamente da quell'uomo. (14) E Iddio onnipotente ispiri a quell'uomo pietà verso di voi, sicchè ponga in libertà l'altro vostro fratello, e Benjamin. Quanto a me poi, se devo restare orbo, già lo sono. (15) Eglino presero l'accennato regalo, come pure presero seco doppio denaro, e Benjamin; e prontamente andarono in Egitto, e si presentarono a Giuseppe. (16) Giuseppe, veduto ch'ebbe seco loro Benjamin, disse al suo maggiordomo: Introduci quegli uomini in casa; scanna gli occorrenti animali, e prepara (un pranzo); perocchè quegli uomini devono fare con me il pasto del mezzogiorno. (17) Colui esegui quanto disse Giuseppe, ed introdusse quegli uomini in casa di Giuseppe. (18) Eglino poi impauriti, vedendosi introdotti in casa di Giuseppe, dissero: Egli è a cagione del denaro ch'è tornato la prima volta nei nostri sacconi,

המזנה, למעלה מ"ח מ"ג), וכן ואם משנבו אחיה (ש"ח ח' ב') שני לו, שגולד אחרינו. (יד) באשר שבלתי שבלתי: אפי' אשכל שלא ישוב בנימין, הכה אשכל כאשר שבלתי, לא תהיה זאת לי רעה חדשה כי כבר אני שכול מיוסף ומשמעון, כמו שפירש ר"ש כאשר שבלתי מיוסף ומשמעון שבלתי מבנימין, והטעם כי מי שכבר הפסיד הרבה ראוי לו לנקט תקנתו גם בדרכים מסוכנים שאולי יפסיד עוד יותר, מאחר שכבר הפסיד הרבה. ודומה לזה מאחר אסתר (ד' י"ו) וכאשר אנדתי אנדתי, אם אובד, אובד כאשר אנדתי כבר, כי כבר אני אובדת באנדרן מולדתי. שבלתי שבלתי: ענינם אחד, ובשנתה הנקדה לתפארת הקריאה, שלא תהיינה שתי המלות שוות ממש, כמו אנה ואנה. (טז) ואח בנימין: דברי ר"ש אינם כאן בתכלית הדיוק כי פעל דבר בארמית משמש ג"כ בהנהגת הנהמות (ויכח את האון, ודבר ית עבא, וכן למטה י"ח ולמדבר ית חמרנא) והנהגתם איננה בדברים ממש, אלא בקול ובמקל, ושרש דבר בארמי הונח על ההנהגה ולא על הדבור. (יז) וירא יוסף אתם את בנימין: כשראה אותו עשה עצמו כאילו (לרוב עסקיו עם אנשים אחרים שהיו גם לשבור אכל) לא ראה אותו, וכאילו שכן מה שזוה אוחס להביא את אחיהם הקטון, וא"כ כשהיו בנימי והיה מוכנה מעסקיו נשא עיניו וראה את בנימין (למטה פסוק כ"ט) כאילו רק אז ראה אותו; וכל זה להעלים מהם כוונתו, שהיתה לעכב אנלו את בנימין. ומבדח מבדח: היה משפטו ומצבו, אך יש יוצאים מן הכלל, עיין דקדוקי סמיך 386, ור"ש פירש שהוא מקור, אבל אם היה מקור היה לו לומר כי אותו יאכלו, לא כי אחי. (יח) להחגולל

הַשֵּׁב בְּאֶמְתַּחֲתֵינוּ בְּתַחֲלָה אֲנַחְנוּ מִּוְבָאִים
לְהַתְגַּלֵּל עֲלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עֲלֵינוּ וּלְקַחַת
אֶתְנוּ לְעֵבָדִים וְאֶת־חֲמֻרֵינוּ: (ט) וַיִּגְשׁוּ אֶל־
הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פָּתַח
הַבַּיִת: (י) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יָרֵד יַרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה
לְשֹׁבֵר־אֶבֶל: (יא) וַיְהִי כִּי־בָּאוּ אֶל־הַמְּלוֹן
וַנִּפְתַּחַה אֶת־אֶמְתַּחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶסֶף־אִישׁ בְּפִי
אֶמְתַּחֲתֹו כֶסֶפְנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֵּׁב אֹתוֹ בְּיַדְנוּ:
(יב) וּכְסֵף אַחַר הוֹרְדָנוּ בְּיַדְנוּ לְשֹׁבֵר־אֶבֶל
לֹא יָדְעָנוּ מִי־שָׁם כֶסֶפְנוּ בְּאֶמְתַּחֲתֵינוּ: (יג)
וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי
אֲבֹיְכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֶמְתַּחֲתֵיכֶם
כֶסֶפְכֶם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים אֶת־שְׁמֵעוֹן:
(יד) וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף

עלינו: להתגלגל עלינו, לכפול עלינו כאליו הם דבר עגול המתגלגל והולך חוכה בכל
גוף אשר ימצא בדרכו, וכן להתכפול עלינו, לכפול עלינו בתחבולה, כאדם העושה עמו
כאליו דבר אחר דקף אותו על סגרו. ואת חמורינו: אחר שהיו הם עצמם עבדים
מה חיכפת להם אם יקחו את חמוריהם? אך הכוונה לומר האדון הזה מעליל עלינו
אזו עלילה להכאתו, כדי לקחת אותנו ואת חמורינו. (י) בי אדוני: מלת בי לשון
קריה, והוא נקבה מאדם שיטה אזנו לדברי המדבר ויסב מחשבתו אליו, כאלו יאמר

che noi veniamo (qui) introdotti, (e ciò) nell'intenzione di assalirci con raggiri e pretesti, per poi tenerci schiavi, e (tenersi) i nostri asini. (19) Accostatisi quindi al maggiordomo di Giuseppe, gli parlarono alla porta della casa. (20) E dissero: Deh, signore! Noi siam venuti la prima volta per comprar viveri. (21) Indi quando entrammo nell'albergo, ed apriamo i nostri sacconi, trovammo il denaro di ciascheduno alla bocca del rispettivo saccone; (v'era cioè) il nostro argento nel (preciso) suo peso; e l'abbiamo riportato con noi. (22) Ed altro denaro portammo con noi per comprar viveri. Non sappiamo chi abbia posto il nostro denaro nei nostri sacconi. (23) E quegli disse: È pace a voi [nessun male vi minaccia], non abbiate timore. Il vostro Dio e Dio de' vostri padri vi ha dato nei vostri sacconi un tesoro nascosto. Il vostro denaro è stato da me ricevuto. — Indi trasse lor fuori Simeone. (24) Colui introdusse quegli uomini in casa di

ראה בני, שים בני (איוב כ"ג ו'). (Gussetius, Coccejus). וכן בני אדוני אני והאשה הזאת וישנות בנית אחד (מ"א ג' י"ז), בני אדני מי כפסך אדני אני האשה הכלנת עמכה בזה (ש"א א' כ"ו) אין עביכם בקשה ממש, חלל בקשת המדבר שיעיין השומע בו ובדבריו. ובשאר המלה הזאת בלשון יחיד גם כשהמדברים רבים, כמו שגשגרה מלת אדני (עיין למעלה כ"ג ו'). וגעז' אומר כי המלה כגורת מן בעני כמו צעג, וכמו שתרם חנקלום נבעו רבובי, שהוא כמו בנקשה; וכראה שכן היא או קרובה לו דעת ר"ש; והראשון כ"ל עיקר, אבל ב"ח ב"ח שהביא ר"ש הוא פועל סורי, עבינו נקס, ומי שהוא בלרה נועק נקס נקס, כאומר הושיעה הושיעה. (בב) לא ידענו מי שם כספנו באמתחותינו: כתב המעמר שהיה מקום המחמר הזה כפסוק הקודם, אבל דברו כך מפני שהיו נבהלים מאד, ואין הדבר כן אבל סיימו צמה שפתחו, כי זה היה עיקר דאגתם, כמו שאמרו על דבר הכסף השב באמתחותינו בתמלה אכתנו מובאים; לפיכך תמלה הגידו כי מלאו הכסף בני אמתחותם ושהחזירוהו בידם וגם כסף אחר לקחו בידם לשגר אכל, ואח"כ סיימו באמרו כי נקיים הם מכל פגע, כי באמת לא ידעו מי אם כספם נשקיהם. (בג) אלהיכם ואלהי אביכם נתן לכם מטמון: תלמידי יסדה ללואטו אומר כי הם הבינו שהמחמר הזה הוא זר מאד בני איש מזרי שלא יהיה מכיר אותם ואת משפחתם, ורומים היו לשאלו מי הוא זה האיש אדוני הארץ, אולי היה זמן מה בדרך כנען והכיר את משפחתם, אבל שמרו מחסום לפיהם, כדי שלא ליתן מקום לומר שהם מזגלים. (כד) ויבא האיש את האנשים ביתה

וַיִּתֵּן מִיַּם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם. וַיִּתֵּן מִסְפּוֹנָה
לְחִמְרֵיהֶם: (כח) וַיְכִינּוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא
יוֹסֵף בְּצִהְרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׂם יֹאכְלוּ לֶחֶם:
(כט) וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר־בְּיָדָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אַרְצָה:
(ל) וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְּׁלוֹם אֲבִיכֶם
הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הָעוֹדְנֵנו חַי: (לא) וַיֹּאמְרוּ
שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוֹ עוֹדְנֵנו חַי וַיִּקְדּוּ
וַיִּשְׁתַּחֲווּ: (לב) וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵי־מִן
אָחִיו בֶּן־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אַחֲיֶכֶם הַקָּטָן
אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַנֵּךְ בְּנֵי:
שְׁבִיעִי (לג) וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי־נִבְכְּמוּ רַחֲמָיו אֶל־
אָחִיו וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְּ
שָׁמָּה: (לד) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיְצַא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר

יוסף: כבר נכנסו (פ' י"ז) אבל כמעטו נפתח הבית (והוא פרוזדור, כמו פתח אהל
מועד), ואחר שהשקיע לבנם בדבריו (כמו שהעיר ר"ש) נכנסו אל הבית. וגם הבית
נראה שהיה נחלק לחלק מיטון (ור"ש קורא לו פרוזדור) ובו רחמו רגליהם וכתבו מספוח
לחמוריהם והכיבו את המנחה, וחלק פניו (ור"ש קוראו טרקלין) וגם הביאו את המנחה

(*) וישתחוו קרי

Giuseppe; diede acqua, e si lavarono i piedi; e diede foraggio ai loro asini. (25) Allestirono il presente, innanzi che venisse Giuseppe al mezzogiorno; avendo inteso che ivi doveano pranzare. (26) Giuseppe essendo venuto a casa, gli recarono nella stanza il presente che avevano con sè, e gli si prostrarono a terra. (27) Egli gl'interrogò del loro ben stare, e soggiunse: Sta egli bene il vostro vecchio padre, di cui faceste menzione? Viv'egli ancora? (28) Ed egli disse: Il tuo servo, nostro padre, sta bene; egli è ancora in vita. — E s'inchinarono e prostrarono. (29) Ed egli, alzati gli occhi, e visto Benjamin suo fratello, figlio di sua madre, disse: È egli questo il vostro fratel minore, di cui mi parlaste? E soggiunse: Iddio ti sia propizio, figliuol mio. (30) E tosto Giuseppe, infiammatasi in lui la pietà verso suo fratello, e volendo piangere, entrò in camera, e pianse colà. (31) Lavossi il volto, ed uscì; e si fece forza; e disse: Ponete il cibo (in

אל יוסף ושם אכלו עמו. (כו) וישאל להם לשלום: שאל לשלום, כמו וישאלו איש לרעהו לשלום (שמות י"ח ז') ושאלו לך לשלום (ש"א י' ד') וכן רבים. השלום אביבם: בלא לח"ד, כמו ואתה שלום וביחך שלום (ש"א כ"ה ו'), והוא על דרך ואני תפלה (תהלים ק"ט ד'), כי חמדות אתה (דניאל ט' כ"ג), כי מרי המה (יחזקאל ב' ז'), שענינם איש תפלה, איש חמדות, אכזבי מרי, ואין כאן חסרון לח"ד כדעת רש"י, גם אין שלום שם התאר כדעת רד"ק. השלום אביבם וכו': להיותו זקן לא יתכן שיהיה שלום לו ממש, ושלא יהיה סובל איזה חולי וחסרון בריאות, אבל אני שאל העדונו מי והם השיבוהו על פי שאלתו שלום לעבדך לאנינו עדונו חיי, ואין צורך לדיוק יידי מוה"ר ר' איגל כ"י. (כח) ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עורנו רד': השמורכים (וכן בתרגום אלכסנדריו) הוכיפו ויחזרו צורך האיז ההוא לאלהים, והיא תוספת כדי לעשות את יוסף מוכר את אביו, כי היה נראה להם שלא יתכן שיאמר לבנימין אלהים יתחך בנני, ולא יוניא מפיו שום ברכה לאביו; וכל זה הנל, כי לא צריך את בנימין אלא מפני שראה אותו, אך יעקב לא היה שם, ולא היה מן הרואי לאיש אדני הארץ שיצרך מי שלא ראה ולא ידע. (כט) ירונך: משפטו יתקד, אלא שהוקלה המלה, כמו וכנלה שם שפתם, וזמו לעשות, וכמוהו חנון יתחך לקול זעקך (ישעיה ל' י"ט); ולענין חלוף הנקודות (יתחך במקום יתקד) עיין פראלעגאמעני, עמוד 123. (ל) נבמרו: נערו וכחממו, כמן עורנו כחבור נכמרו (איכה ה' יו"ד), ודעת ראז' (ולפניו התרטם

שִׁימוּ לָחֶם: (לב) וַיִּשְׂמוּ לוֹ לִבְדוֹ וְלָהֶם לִבְדָם
 וְלַמִּצְרִים הָאֹכְלִים אֹתוֹ לִבְדָם כִּי לֹא יוּכְלוּן
 הַמִּצְרִים לֶאֱכֹל אֶת־הָעֶבְרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה
 הוּא לַמִּצְרִים: (לג) וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַבְּכֹר כְּבִכְרָתוֹ
 וְהִצְעִיר כְּצַעְרָתוֹ וַיִּתְמְהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־
 רֵעֵהוּ: (לד) וַיִּשָּׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים
 וַתֵּרֶב מִשָּׂאת בְּנִימָן מִמִּשָּׂאת כָּלֶם חַמְטֵשׁ
 יְדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:

האלכסנדרני) כי רחמים חמלת הוראתו מעיס, כענין רקס. (לב) לו לבדו ולדם
 לבדם: דרך כבוד, כי אין כבוד שר גדול שיאכלו על שלחנו אנשים ככרים וכני בלי
 עס. ולמצרים לבדם כי לא יוכלון המצרים וגו', וכן כראה דעת בה"ע (כת"הש והכורס).

מד

וַיֵּצֵו אֶת־אִשְׁרָעַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מֵלֹא
 אֶת־אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֲכֹל כֶּאֱשֶׁר יוּכְלוּן
 שָׂאת וְשִׂים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ: (ב) וְאֶת־
 גְּבִיעֵי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תִּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקָּטָן
 וְאֶת כֶּסֶף שְׁבָרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדַבַּר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:
 (א) הַבְּקָר אֹדֶר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם:

tavola). (32) Venne posto a lui da parte, e ad essi da parte, ed agli Egizi, che mangiavano con lui, da parte; poichè gli Egizi non possono pasteggiare insieme cogli Ebrei, perocchè tal cosa è per gli Egizi un'abbominazione. (33) Furono fatti sedere davanti a lui [in ordine di età], i primogeniti secondo la loro primogenitura, ed i minori secondo la loro minore età; ed eglino guardaronsi l'un l'altro attoniti. (34) Egli offerì loro di quel che aveva davanti, e l'offerta fatta a Benjamin fu cinque volte maggiore di quelle fatte a ciascheduno di essi. Eglino bevettero e s'ubbricarono appo lui.

כי לא יוכלון וגו': גם עם היונים לא היו אוכלים, בעדות הירדות, מפני חקים הרבה שהיו להם בעניני איסור והיתר באכילה; הן אחת כי גם אם היו למזרים הרבה איסורי אכילה, כאשר לנו, היה ראוי שיוכלו לאכול עם אנשי דת אחרת כשיהיה המאכל מחוקקן על פי תקותיהם, כאשר גם אכחנו היום אין לנו נמנעים מלקרוא לביחנו איש ככרי ולאכול עמו על שלמנו. ורחוק הוא לומר שיוסף להיותו עברי לא היה שומר חקי האכילה הנוהגים אצל המזרים, באופן שהמאכל הנעשה בניתו היה בחזקת איסור למזרים; כי הנה ראינו משה אומר הן כזב את תועבת מזרים לעיניהם ולא יסקלנו, ואיך יתכן שאיש עבן וחסם כיוסף ישמע בניתו את תועבת מזרים, ובפרט כי אשתו הייתה מזרית וגם איש בהן. לפיכך כ"ל ודאי כי האיש אשר על בית יוסף היה מחין כל מוצלי הבית מן המותר לפי המזרים וגם ביום ההוא לא שנה את המאכלים בעצור האנשים הקרואים אל שלמן יוסף, שהיו עברים, ולפי זה הקושיא שהקשיתי במקומה עומדת. ואולם רואה אנכי כי אין בידנו לשפוט על תקות המזרים הקדמונים, ואין ספק שהיתה האכילה עם העברים אסורה להם, אע"פ שאין טעם האיסור מובן לנו. (לג) ויתמרה האנשים איש אל רעהו: הנישו איש אל רעהו בנפיש של חמהו, זה טעם מלת אל. (לד) וישברו עמו: אכלו (רמ"ב) והתחכם יוסף להשתדל שיטמו וישכרו כדי שלא ירגישו בענין הגניע. בר"ש כ"י במקום ומשאת יוסף כתוב ואל יוסף.

XLIV

(1) Egli poi comandò al suo maggiordomo, con dire: Riempi di viveri i sacconi di quegli uomini, quanto possono portare, e poni il denaro di ciascuno alla bocca del rispettivo saccone. (2) Porrai poi il mio bicchiere, (cioè) il bicchiere d'argento, alla bocca del saccone del più giovine, oltre al denaro da lui recato per l'acquisto dei viveri. — E quegli fece secondo l'ordine pronunziato da Giuseppe. (3) La mat-

(ג) אור: פעל עבר, נפלים מה טובו אהליך, וכן כי אורו עיני (א"א י"ד כ"ט)..

(ד) הִם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף
 אָמַר לְאִשָּׁר עַל־בֵּיתוֹ קוּם רִדֹף אַחֲרַי
 הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁנַתֶּם וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם לְמָה
 יִשְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה: (ה) הֲלוֹא זֶה אִשָּׁר
 יִשְׁתָּה אֲדֹנָי בּוֹ וְהוּא נַחֵשׁ יִנְחֵשׁ בּוֹ הֲרַעַתֶּם
 אִשָּׁר עֲשִׂיתֶם: (ו) וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לְמָה יְדַבֵּר
 אֲדֹנָי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ
 מַעֲשׂוֹת כַּדְּבָר הַזֶּה: (ח) הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצְּאֵנוּ
 בְּפִי אִמְתַּחֲתֵינוּ הַשִּׁיבֵנו אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן
 וְאִיךָ נִגְנֹב מִבַּיִת אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב: (ט)
 אִשָּׁר יִמְצָא אֹתוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵת וְגַם־אֲנֵהְנוּ
 נִהְיֶה לְאֲדֹנָי לְעַבְדִּים: (י) וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה
 כַּדְּבָרִיכֶם כִּן־הוּא אִשָּׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי
 עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נְקִיִּים: (יא) וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ
 אִישׁ אֶת־אִמְתַּחְתּוֹ אֶרְצָהּ וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ

(ד) לא הרחיקו: סועל יוצא, והטעם לא הרחיקו סימאה לא הרחיקו לנאת, על

(*) קמ"ז ב"ק

tina seguente, tosto che fu chiaro, quegli uomini furono lasciati partire unitamente ai loro asini. (4) Erano appena usciti della città, senza esserne lontani, quando Giuseppe disse al suo maggiordomo: Corri prontamente dietro a quegli uomini, e, raggiuntili, di' loro: Perchè avete pagato male per bene? (5) Egli è pur questo [che avete rubato, il bicchiere], nel quale il mio signore suol bere, ed egli ne tira presagio [la sua perdita è per lui di cattivo augurio]. Voi avete, ciò facendo, malvagiamente operato. (6) Quegli li raggiunse, e fece loro questi discorsi. (7) Ed essi gli dissero: Perchè il signore parla in tal guisa? Lungi dai tuoi servi il fare una cosa simile! (8) Vedi, il denaro che abbiam trovato alla bocca dei nostri sacconi, te l'abbiamo riportato dal paese di Canaan; e come mai ruberemmo dalla casa del tuo padrone argento od oro? (9) Colui dei tuoi servi, presso del quale (il bicchiere) sarà trovato, vogliam che muoja; ed anche noi saremo schiavi del signore. (10) E quegli disse: La cosa è ancora come voi dite [io vi credo ancora onest' uomini, ma uno di voi, a vostra insaputa, ha commesso un furto]. Quegli presso del quale si troverà (il bicchiere), mi sarà schiavo, e voi sarete liberi. (11) Essi prontamente calarono a terra ognuno

דרך היטבת לראות, הקשית לשאלו, וקרוב לזה הרעותם אשר עשיתם. (ד) הלא זה: לא הזכיר הגביע, ועשה עמו כאלו אין ספק שהם ידעים למה רדף אחריהם, כי היה להם לידע מה שעשו ומה שגנבו. (ה) והוא נחש ינחש בו: לא יתוש אדני על מחיר הגביע, כי בזה נחש חזק? רק נחש ינחש בו כי הוא אשר הוא שותה בו, והוא תמיד ינחש בו, שאם יפול מידו הוא לו סימן רע, ואם ישבר הוא סימן יותר רע, ואם יאבד מחבו הוא סימן רע עד מאד. הפירוש הזה הביאו גם רד"ק, אבל הביאו אחרי פירוש אחר, כאלו הוא מוספק בו; ולי נראה כי הוא לבדו הכבון, כי שרש נחש אין ענינו אלא כקבלת רבותינו (סנהדרין ס"ה וס"ו) לקיחת סימן מן המאורע על מה שעתיד להיות, כאמרו מנחש זה האומר פתו כפלה מפיו, מקלו כפל מידו, לני הפסיקו בדרך וכו', וכן המלה שגורה בלשונם תמיד להוראה זו כגון אם אין נחש יש סימן; וכן נחשתי וינחשתי ה' בגלגלך (למעלה ל' כ"ו), מכל מה שקרה לי אחר שבאת אלני שפטתי כי נברכתי ה' בגלגלך, וכן (מלכים א' כ' ל"ג) והאנשים ינחשו וימהרו וגו' היו מקשינים לנבוי כבוכה גדולה לראות אם יתן להם בתשובתו אות לטובה או לרעה, והיו כאדם המנחש, היושג ומנפה איך יהיה הכתש אם לטוב ואם לרע. (ו) גם עתה כרביריכם

אִמְתַּחֲתוּ; (יב) וַיַּחֲפֹשׂ בַגְּדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן כֻּלָּהּ
וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאִמְתַּחַת בְּנִימָן; (יג) וַיִּקְרְעוּ
שְׂמֹלֹתָם וַיַּעֲמֹם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיִּשְׁבוּ הָעִירָה:
מִפְּטֹר (יד) וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא
עוֹדְנוּ שֵׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אָרְצָה; (טו) וַיֹּאמֶר
לָהֶם יוֹסֵף מָה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֵשׁ יִנְחֹשׂ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי:
וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֶּאֱמַר לְאֹדְנִי מַה־נְּדַבֵּר
וּמַה־נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵינַי עֲבָדֶיךָ
הִנְנוּ עֲבָדִים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אִשְׁר־נִמְצָא
הַגְּבִיעַ בִּידוֹ; (טז) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִי מַעֲשׂוֹת
זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידוֹ הוּא
יְהִי־לִי עֹבֵד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם:

בן הוא: גם עתה נפעם הזאת (אע"פ שאני חושד אחד מכם) כדבריכם בן הוא:

(*) קמ"ז כ"ק

il proprio saccone, e ciascheduno aprì il suo. (12) E quegli frugò, incominciando dal maggiore, e terminando col minore; e si trovò il bicchiere nel saccone di Binjamin. (13) Si lacerarono i vestiti; ciascheduno ricaricò il proprio asino, e tornarono in città. (14) Giuda e i suoi fratelli entrarono in casa di Giuseppe, mentr'egli era ancora là; e si gettarono a terra davanti di lui. (15) E Giuseppe disse loro: Che azione è mai questa che avete commessa? Non sapete voi che un uomo del mio grado suol tirare presagi? (16) Giuda disse: Che diremo al signore? Che giova parlare, e che giustificarci? Iddio ha scoperto il delitto dei tuoi servi. Eccoci schiavi del signore, tanto noi, quanto colui, presso del quale fu trovato il bicchiere. (17) Ed egli disse: Lungi da me di fare così! Quegli, presso cui fu trovato il bicchiere, egli sarà mio schiavo; e voi andate in pace presso vostro padre.

שאתם (כלו' הרוב מכס) אנשי אחת, כאשר הייתם לשעבר בעיני הכסף אשר מנאתם באמתחותיכם. ולפיכך אם מנאת הגנבה ביד איש אחד מכס לא אחשוך אחכם שגנבה צהכמת כלכם, ולזה לא יהיה נענש כי אם מי שמנא בידו הגנבה (רל"ג נשם אביו, ואחריו דון יצחק ורמ"במ). (יד) ויבא יהודה; יהודה שעשה עמו ערב ככם בראש. (טז) נחש ינחש וגו': מי שהוא שליט על הארץ ראוי לו לנחש, ומזה שיקרה לו יסופו על מה שעמיד לבוא על כל המלכות, והנה עכרתם את הארץ. (טז) האלהים מצא וגו': עשה עמו כמדה, כי ראה שאתם היה מכיז לא היה מועיל כלום והיה מקיפו יותר, ואחר שראה שאין תקנה להגיל את בנימין, נחר שחיה האשמה על כלם יחדו, ולא על בנימין לבדו; ובפרט כי בתחלה אמרו אשר מנא אתו מעבדיך ומת, ואע"פ שהאיש אמר להם אשר ימנא אתו יהיה לי עבד, הנה אם היה כשאר לבדו עבד מי יגילהו מיד אדוניו אם יצא להעליל עליו פעם אחרת? והנה אם מאהבתו את בנימין ואם מפני שערב אותו לאביו, ואם מפני המרטה על מה שעשו ליוסף, נחר להיות הוא ואחיו מעבדות עם בנימין, ואולי במשך הזמן ימנאו מקום לברוח משם כלם יחדו. וראו' אומר כי יהודה האמין שבנימין נכבו.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>